

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

21 De matrimoniis & nuptiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

decreta, 27. q. 2. ca. vni. §. fin. de voto. in A
 Sexti. & in extra. vnic. eiusdem tituli lo-
 annis, 22. l. Deo nobis, §. 6. de episcop. &
 cleric. C. c. 39. nouella 123. de sanctiss. epi-
 scop. & nouella 22. de nuptiis, c. 5. seu §. se-
 cundum occasionem. Rursum 117. c. 12.
 Et apud Ethnicos olim honesta diuertendi
 causa sacerdotum habebatur, l. vitri-
 cius, 60. de donatio. inter virum & uxo-
 rem, P. lib. 24. titul. 1.
 o c. commissam, 16. de sponsal. vide magi-
 strum sententiarum in 4. lib. distinct. 27. §.
 hoc autem coniugatis, & ibi Sotum, quast.
 1. articulo 4.
 p Notatur in c. 1. de voto, in Sexti. per extra-
 uag. Ioannis 22. quae incipit, antiqua, &
 ca. ex parte, in 2. de conuers. conuga.
 q ca. raptor, 33. 27. quast. 2.
 r c. 2. de consangu. & affinita.
 s c. veniens, de cognatio spiritali.
 t ca. non solum, ca. iam nunc, & seq. 28. q. 1.
 c. 2. de diuor. l. mulier, §. his illud, de
 sponsa. C. l. si legibus, 16. de episcop. audien.
 Sunt interdicta Christianis matrimonia
 cum iudaeis. l. ne quis Christianis, 6. de iu-
 daeis, C. cum ethnicis & pessimis viris. Gen.
 6. Exodi 34. Deuteronomii 7. 3. Regum
 11. 2. Esdra c. 9. 1. ad Corinth. c. 6. Conci-
 lio Laodicensi, c. 31. Chalcedonensi, c. 14.
 Carthaginensi, c. 21. ca. caue non oportet,
 28. q. 1. D. August. lib. 1. de adulterinis
 coniugiis, Tertullia. 2. ad uxorem Tertul-
 liam, 3. ad Quirinum. Vide & Concilium
 Tridentinum, sessione penul.
 v c. iuuenis, 3. de sponsal. c. unico, eod. titul.
 in Sexti.
 x dicto c. unico, §. fin. de sponsalib. in Sexto.
 y ca institutum, 39. 27. q. 2. Ex diuo Augu-
 stino lib. 8. confession. c. 3. nos plures alias
 rationes addimus lib. 8. Syntagmat. iuris
 vniuers. cap. 3.

DE MATRIMONIIS
 ET NUPTIIS.
 TIT. XXI,

- 1 Continuatio.
- 2 Et quid matrimonium, & nuptia.
- 3 Et vnde dicta.
- 4 Vndeque matrimonium appellatum.
- 5 Et patrimonium.

IN sponsalibus matrimonium initiatum, **i**
 post coniunctionem ratum fit; a pro-
 missione per sponsalia de futuro matri-
 monio, ad implementum peruenerit, &
 proinde sequuntur nuptiae vel mox, vel
 tempore accommodo expectato, **b** vel si
 placeat, cum ipsis sponsalibus matrimoni-
 um per verba de praesenti simul contrahi-
 tur; **c** quare & Capellanus Gregorii 9. in
 compilatione decretalium, vnic. titulo &
 sponsalia & matrimonium conclusit, de
 sponsalibus & matrimoniis. Nos autem
 facilioris institutionis causa, sponsaliorum
 titulum a matrimonii vel nuptiarum tra-
 ctatione seiuungimus. **d**

Matrimonium porro, aliud spirituale, **a**
 aliud carnale; Spiritale contrahitur inter
 ecclesiam & eius praelatum, **e** de quo non
 agimus. Carnale autem illud hic examina-
 bitur, quod est, vt & nuptiae, viri & femi-
 nae coniunctio, indiuiduam vitae consue-
 tudinem continens, **f** de qua iam finitione
 & alibi diximus. **g**

Nuptiae ideo dictae, quod pudoris gra-
 tia, puellae cum viris traderentur, caput vel
 faciem obnuberent seu velarent. **h**

Et matrimonium quasi matris munus **a**
 vel patris dictum; quia proprium potius
 matris quam patris munus videatur filio-
 rum nutritioni vacare. **i**

Vt contra patrimonium potius a patre **s**
 dictum, quod magis virile & patris munus
 sit filiis acquirere. **k**

E SCHOLIA.

- a can. statutum, 24. §. 1. & ca. seq. cum ini-
 tiatur, 27. q. 2.
- b ca. nostrates, 3. 30. q. 5.
- c cap. penul. de sponsalib. cum similib.
- d Sic etiam in C. & P. distincti sunt tituli de
 sponsa-

sponsalibus, & de nuptiis. Agitur autem de A
vtriusque simul in decretalibus, & in Sex.
Separatim etiam de nuptiis in iure civili.
lib. 1. Institutionum iuris civilis tit. 10. &
lib. 5. C. tit. 4. de ritu nuptiarum, lib. 23. P.
tit. 2. in nouellis Iustiniani, nouellis 2. 19.
139. 154. 157. in nouellis Leonis 24. 33.
79. 89. 90. 98. 100. apud Vlpianum in
fragmentis titulorum, tit. 5. Iulium Paulum
in fragmentis, lib. 2. recepta. sententia-
rum iuris, tit. 19. apud Constantinum Har-
menopolium lib. 4. & lib. 28. ecloga Basili-
corum, tit. 4. & apud nos lib. 9. syntagma-
tis iuris per totum. Tractatur vero sub hoc
titulo fere vniuersi tituli libri 4. decret.

e De utroque in ca. sicut vir, 7. q. 1. c. inter
corporalia, de translatio. Episcopi. Ait au-
tem Ioannes Andreas, in summa libri 4.
Decretalium, quadruplex posse constitui
matrimonium; primum inter Deum & hu-
manam naturam; secundum inter Chri-
stum, & Ecclesiam; 3. inter Deum & fide-
lem animam; 4. inter hominem & homi-
nem, de quo hic; adde quintum inter prala-
tum & ecclesiam, ut ante dixi.

f In principio 27. q. 2. § sunt enim, & in prin-
cipio 29. q. 1. & ca. beata, §. in diuina, 27.
q. 2. c. illud, 11. de presumptio. §. 1. de patria
pot. apud Iustina. l. 1. de ritu nuptiar. P.
nos explicamus latissime hanc finitionem,
lib. 9. syntagma. cap. 2. & 3.

g Supra lib. 1. cap. 12.

h ca. nec illud, §. 30. q. 5. ex diuo Ambrosio
tractatu de patriarchis, lib. de Abraham, c.
9. ex eplo Rebecca, de qua Genes. c. 24. Sic
enim verecundia causa, qua conuenit puel-
lis, vultus suos nubentes velabant; imo &
nocturne nubebant, sicut liquet ex Festo, dum
de patrimis agit. Patrimi (inquit) & ma-
trimi tres pueri adhibebantur in nupti-
is, vnus qui facem praeferret ex spina, vel
pinu alba, quia nocturne nubebant; duo
qui nubentem tenebant. Nubere pro-
prium mulierum, & nuptiae dies, quo tradi-
tur velata vxor viro; etsi apud Nonium
Marcellum inuenias nubere quoque dici

de viro, & Iuuenal. Satyra 2. Quid qua-
ris? nubiticus, & in ca. quod proposu-
isti, 32. q. 7. Velant & caput suum mulie-
res nubendo, ut se viro tunc subici testen-
tur, & caput earum viros esse, ca. est ordo,
ca. femina, ca. cum caput, 33. q. 5. Est &
aliud sacrum velamen quod datur virgi-
nibus & viduis Deo consecratis, de quo &
in ca. ha. vero, ca. viduas, ca. mulieres, ca.
vidua, 27. quest. 1.

B i cap. 2. de conuersio. infidelium. maximum
enim ac precipuum foeminarum munus
est concipere ac ueri conceptum. Vlpia. in
l. quaritur, 14. §. 1. de adili. edit. lib. 21. P.
titu. 1. & Iustinianus ait, ad hoc ipsum mu-
lieres fuisse genitas, ut partus eaderent, &
maximam eis cupiditatem in hoc consti-
tuta. L. 2. de indicta viduita. tolle. li. 6. C. tit.
40. atq; D. Ambrosius lib. 1. super D. Lu-
cam ad ca. 1. & in ca. 1. 32. q. 2. Pudor, in-
quit, est foeminae, nuptiarum premia non
habere, quibus hac sola causa, id est preci-
pua est nubendi, ut in ca. si solus, 8. distinct.

k Ita dictum est a Deo in ultionem prioris
peccati, Eua, in dolore paries, &c. & A-
da, in sudore vultus tui vesceris pane
tuo, &c. glossa 3. Atq; haec naturalis dici-
tur patrum intentio, ut suis liberis acqui-
rant & laborent, l. scripta, unde liberi, l.
cum ratio, de bonis damnata. P.

CAPVT II.

Nuptiarum seu matrimonii distinctio.

M Atrimonium seu nuptiae, aut primum
contrahuntur, aut repetuntur vtrae-
que nuptiae, & primae & secundae, tertiae,
& vltiores receptae quidem, sed non ea-
dem ratione, repetitae ac primae. a

SCHOLIA.

E a exstat titulus de secundis nuptiis, lib. 4. de-
creta. tit. 21. & lib. 5. C. tit. 9. tractatur de
illis secundis & repetitis & primis matri-
monii, lib. 4. Magistri sententiar. dist. 42.
& ecloga Basilicorum, lib. 28. tit. 11. Se-
cunda nuptia omnes dicuntur, quae repetita

Ooo

sunt post primas, et si tertio vel quarto, vel A
pluries repetita fuerint, que omnes non da-
mnantur. ca. aperiant, 11. Et seq. 31. q. 1.
in quo corriguntur ciuilia iura, qua da-
mnabant secundas nuptias. l. 1. C. de secund.
nup. c. penul. Et si eod. tit. concessa autem
secunda et repetita matrimonia, ad vitan-
dum periculum fornicationis, magis tamē
probat^r prima quam repetita, cano. quo-
modo virginibus, 10. 31. q. 1. neq. secunda
nuptia benedicuntur. prima contra. In ca. B
1. de secun. nup. ex concil. Lateranensi sub
Alexan. 3. nec presbyter interesse debet se-
cundis, ca. de his, 8. 31. q. 1. ex conc. Neo-
casariensi, cap. 3. Et 7. Propter incontinen-
tiam etiam secundas adire nuptias permi-
serunt Apostoli, 1. ad Corinth. c. 7. ratione
cuius incontinentia, etiam aliquando im-
posita fuit penitentia secundo et ultra nu-
bentibus, ut habetur in predic. concilio
Neocasariensi ca. 3. Et 7. nuptia tamen C
repetita ideo damnata non fuerunt ab ec-
clesia. Vide diuum Aug. sermone 2. 3. 4.
D. Ambrosium, in ca. 17. prioris ad Co-
rinth. D. Chrysostomum, in opere imperfe-
cto in Mattheum, homilia 32. Inter Gra-
cos et est constitutio nouella Leonis, 90.
qua meminisse videtur pradieti concilii
Neocasariensis. Qui (inquit) tertium ma-
trimonium contrahunt, sacri canonis
pœnæ obnoxii sunt; Et apud Gregorium D
Nazianzenum, τὸ πρῶτον συνομικίον νόμος, τὸ
δὲ δεύτερον οὐκ ἐπιτίμια, τὸ τρίτον παράνομα,
τὸ τέταρτον οὐκ ἔστιν ἔτι. Exstat et in iure
orientali Constantini Porphyrogeneta, no-
uella 1. c. 2. de polygamis; qua recensetur,
prohibitum ante per imperatores, ne liceret
cupiam se quarto matrimonio coniunge-
re, et esse quartum matrimonium omnino
reiciendum, et eum qui ad huiusmodi co-
iugium venire voluisset, esse ab omni ec-
clesiastica communione priuandum, et ab E
ingressu templi, quandiu in coniugio per-
mansisset; et ipse imperator ibide hoc pro-
bat, et ultra de tertio matrimonio statuit,
ut si quis post 40. atatis annū, ad tertium

matrimonium conuolasset, per quinquen-
nium sacramēti communione priuaretur;
si ex alio matrimonio ei non essent liberi;
quod si fuissent omnino post 40. annum,
tertium interdixit matrimonium. Et si 30.
annos natus susceptis ex precedētibus ma-
trimoniis liberis, ad tertium vellet conuol-
lare, quatuor annis a communione priua-
retur; si vero ei non essent liberi, condo-
nandum.

CAPVT III.

Ex quibus constet matrimonium.

CONSTAT matrimonium ex masculi &
fœminæ coniunctione, a nec possunt
duo vni coniungi, aut duæ vel plures vni
hoc vinculo licite. b Contrahitur porro ex
mutuo consensu eorum, qui coniungun-
tur puberum; isque sufficit pro substantia,
c ex honestate tamen adhibetur & con-
sensus eorum, in quorum potestate sunt
contrahentes. d Neque etiam matrimo-
nia, per seruos etiam contradicentibus &
inuitis dominis contracta, vlla ratione sunt
propter hoc dissoluenda, at tamen non id-
eo minus debita & consueta seruitia do-
minis exhibere debent. e

SCHOLIA.

- a Sic erunt duo in carne vna Genes. 2. D.
Matthæi 19. ca. lex. diuina, 27. q. 2.
b 1. ad Corinth. 7. ca. an non. 24. q. 3. ca. 3
qui non habet, 4. Et ca. Christiano, 5. 34.
dist. ca. additur, §. viro igitur, 27. q. 2. ca.
qualis, §. fin. 30. q. 5. ca. 1. ca. cum in capti-
uitate, ca. non satis, 34. q. 1. ca. Rotharius,
31. q. 2. c. gaudemus, 8. §. quia vero pagani,
de diuort. c. is qui fidem, 30. c. si inter vi-
rum, 31. de sponsalib. idem iure ciuili com-
probatur, §. affinitatis, et §. socium, de
nupt. l. 2. C. de incest. nup. cum similib.
c ca. sufficiat, 27. q. 2. ca. si quis, 20. q. 2. ca. fi-
nal. 32. q. 2. c. cum locum, 14. de sponsal. c.
cum causa, 6. de raptoribus. l. sponsalia si-
cut nuptia, 11. de sponsalib. P. l. 2. de ritu
nup. P. Efficiens causa matrimonii dicitur
consensus

consensus in principio, & ca. omnis, 27. q. 2. A
 c. si quis ancillam, 29. q. 2. sola forma con-
sensus distinguuntur nuptia a concubina-
tu, l. 4. de concubin.
 d ca. nostratus, 30. q. 5. gloss. in ca. fin. ad ver-
 bum. parentum, 32. q. 2. per c. tua, de de-
 sponsatio. impuber. nam non est virginalis
pudoris maritum sibi eligere, ca. hono-
rantur, 13. (ubi ex profanus & plura vi-
tantur) 32. q. 1. Sic intellige, ca. mulier, 14.
 eadem q. 1. Eodemq; modo intelligi debent B
 secundum ius pontificium alia iura, qua
 consensum parentum exigunt, ut ca. spon-
 sus, 5. 30. q. 5. honeste enim faciunt filii fi-
liae voluntati parentum consuetudo. c. 1.
 de desponsatio. impuberum. quamvis iure
 civili aliud statutum videatur, & impro-
 bentur nuptia, & nulle dicantur intra sine
consensu eorum, in quorum potestate sunt
qui contrahunt, l. Paulus, de statu homin.
 P. l. 2. & l. generali mandato, 34. & seq. de
 ritu nuptiarum, P. lib. 23. P. tit. 2. l. si ut pro-
 ponis, C. de nup. §. 1. eod. tit. apud Iustinia.
 Atq; hodie in Gallia iuxta ius civile per e-
 dicta regia poena diuerse imposita sunt iis,
 qui inuitis & inscius parentibus contrahunt
 matrimonium, tanquam raptoribus, & con-
 sentientibus; de quibus nos egimus fuse lib.
 9. Synagma. c. 3. ubi & declaramus quo-
 rum consensus in nuptiis adhiberi debet.
 Vetus tamen matrimonium ex edicto D
 Henrici 2. & ex legibus civilibus, sine con-
 sensu parentum contractum, verum ma-
 trimonium erit, et si non legitimum, ut pote
 contra leges contractum, ut in ca. fina. 28.
 q. 1. neq; enim legum diuersitas in nuptiis
 contrahendis, vinculum matrimonii, si non
 seruentur, dissoluit. c. 1. de sponsalib. Cate-
 rum quanquam vinculum matrimonii in
 his matrimoniis contra leges civiles poena-
 les prohibentes contractis non dissoluatur, E
 nihilominus poena contra contrahentes in-
 dicta, committuntur, ut quod filia exha-
 redari possit ante 25. annum sine consensu
 patris nubens, in §. aliud quoq; capitulum,
 quod de appellatio. cognosce. nouella 115.

c. 3. Vide ll. 18. 19. 20. C. de inoffic. testa.
 Panorm. ad c. 1. de sponsalib. Bartol. ad l. 2.
 §. quod si patri, solut. matri. Emancipatus
porro filius, sine consensu patris impune po-
terat uxorem ducere, l. filius emancipatus,
 25. de ritu nuptia. & filii sine consensu ma-
 tris iure civili. l. 20. C. de nup. nam feemi-
 na non habent filios in potestate, §. fami-
 ne, de nup.
 e c. 1. de coniugio seruorum, lib. 4. tit. 9. in iu-
 re tamen civili seruorum coniunctiones non
 matrimonia, sed contubernia dicuntur, l.
 3. C. de incest. nup. lib. 5. tit. 5. §. si vero ab
 initio, de nuptiis in authentic. vide qua di-
 xi, libro syntag. c. 1. nu. 2. & 3. Inter Chri-
 stianos autem ut neq; apud dominum non
 est serui aut liberi distinctio, nec in sacra-
 mentis, ad Gal. 3. quare & sunt serui par-
 ticipes matrimonii & aliorum sacrorum
 sine prauidicio tamen dominorum.

CAPVT IIII.

De rebus, qua bona tria matrimonii dicuntur.

Bona tria praecipua in nuptiis confide-
 rantur, fides, proles, & sacramentum. a
 Fides duplex hic, pactionis & consensus,
 Fides pactionis est, dum aliquis alicui pro-
 mittit fidem, quod eam ducet; fides con-
 sensus, dum ore & corde consentit eam du-
 cere; dumq; mutuo contrahentes se con-
 cedunt mutuo ve suscipiunt. b Proles est in
 intentione procreandi, quamvis perpetuo
 non sequatur. c Sacramentum in diuiduam
 vitam & insolubilem causam matrimonii
 demonstrat. d Quamobrem & contra sub-
 stantiam matrimonii, e dicuntur condi-
 tiones appositae, si alter alteri dicat, con-
 traho tecum si generationem proles eui-
 tes; f vel donec aliam inuenero honore
 vel facultatibus ditiozem, g aut si pro qua-
 estu adulterandam te tradas. h Atq; ex his
 contractus matrimonii quantumcumque
 alioquin fauorabilis, caret effectu, licet a-
 liq; conditiones appositae matrimonio, si tur-
 pes aut impossibiles fuerint, debeant pro-
 pter eius fauorem, pro non adiectis haberi.

S C H O L I A.

A

CAPVT V.

- a *ca. omne itaque*, 10. 27. q. 2. *ca. sicut omnes*, 2. §. fi. 3. 2. *quest. 2. tractatur* & in 4. *sententiarum patrum dist. 30.*
- b *Et haec late explicantur in ca. fin. 27. q. 2. in c. 1. de sponsalib. duorum per Joannem Maiorem libr. 4. sententiarum dist. 27. q. 5. & ibi solus, q. 2. artic. 4. versic. tertium* dubium est, a fide patronis potius matrimonium pendet, quam a conventionione, *can. cum iniatur*, 5. & seq. *ca. coniuges*, 27. B *quest. 2.*
- c *Nuptias non concubitus sed consensus facit, ca. omnis*, 4. eadem, 27. q. 2. l. nuptias, 39. *de reg. iur. P. l. cui fuerit*, 15. *de conditio. & demonstrati. 35. P. iii. 1. finis ita videtur cur matrimonium contrahant homines, proles, ut premium nuptiarum, ca. pudor*, 3. 2. q. 2. *ut sequatur propagatio generis humani, ca. Deus*, 31. *quest. 1.*
- d *gloss. in dicto ca. omne itaque*, 27. q. 2. *Richard. in 4. sententia dist. 26. q. 2. artic. 6. artic. 4. ait quod expressio consensus per verba de presenti, est sacramentum tantum, & mutua obligatio causata per consensum mutuum, per verba de presenti, expressum; hac enim est res respectu significationis exterioris, qua est per sensibilia signa. Ipsa autem caritas, est res tantum & non sacramentum, obligatio vero interior, per mutuum consensum expressa, siue coniunctio expressa, est res & sacramentum. Refert & Clauasius Angelus, in summa in verbo matrimonium 1. numero 5.*
- e *Hac qua sequuntur ponuntur in c. fin. de conditio. appof. lib. 4. tit. 5.*
- f *d. c. si. de conditio appofit. & in ca. solet queri*, 6. & seq. aliquando 3. 2. q. 2. *peccat enim contra bonum prolis.*
- g *d. c. fin. de conditio. appofit. haec quippe conditio committit contra aliud bonum sacramenti, & contra individuum vitam, non enim potest esse uxor temporalis, d. ca. solet, §. fin.*
- h *d. c. fin. de conditio. appof. haec conditio enim peccat contra bonum fidei.*

Quae interueniant in matrimonii contractu.

Consensus nuptiis adhibetur a contrahentibus vel per seipfos, vel per procuratorem eorum, habentem speciale mādatum. a Hic vero exprimitur per verba de praesenti illum significantia, vel per alia, quae in confesso & proculdubio apparent eundem consensum significare, quomodo & contrahunt matrimonium muti & surdi. b Verborum formula inter idoneos matrimonium per verba de praesenti contrahentes, sunt, si vterque dicat; *Ego te in meam accipio*; & *ego te accipio in meum*, c vel alia verba consensum similem exprimentia; d nec enim tam verba inspiciuntur quam ea, quibus verba accedunt; e & proinde quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit, inspiciendum est iudici, si matrimonium contracturi, sint ad illud idonei scientia & aetate, quo cognito si aliter non intellexerit quod alter proposuit, erit ad commune verbi intelligentiam recurrendum, & cogendum vterque; verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare. f Possunt & qui verba alterius per se non intelligunt, per interpretem intelligere. g per signa & consensum aliquando exprimere quis potest. h Atque si post promissionem de ducenda uxore, sponsam suam cognouerit, & cum ea concubuerit, censetur facto perinde ac expressis verbis consensisse in matrimonium. i

S C H O L I A.

- a *ca. honorantur*, 3. 2. q. 3. 2. c. *ex parte*, in 2. *de conuers. coninga. c. fin. de procura. in Sex. si modo speciale adsit mādatum, & de certa ducenda, & dummodo is qui mandaauerit perseverauerit in ea voluntate; donec procurator contraxerit; sicq. inter praesentes & absentes contrahi matrimonium potest, si modo post vnius cōsensum aliter cōsentiat similiter. Et tradunt Hostiensis, & Ioannes Andreas,*

Andreas, ad cap. ex literis, de sponsal. suffi- A
cere, ut quis consentiat prius & duret in
in proposito, donec alterius consensus acce-
dat ex post facto, per l. 1. §. si vero presens
interrogavit, de verborum obliga. Neque
exigitur necessario, ut consensus ab ambo-
bus simul & in eodem tempore praestetur.
quamquam Panormitan. dicat in ca. dile-
ctiu. de sponsalib. de subtilitate iuris requi-
ri, quod tamen mihi non probatur, cum et-
iam subtilitate iuris contractus, qui con- B
sensu contrahuntur, possint inter absentes
per nuntium, & per epistolam perfici, quod
quidem non potest fieri in vno instanti &
presente viroque, l. consensus, de actio. P. l.
1. §. fin. de contrah. emt. P.

b c. tua fraternitati, 25. c. cum apud, 23. de
sponsalib. l. mutus, 73. de iure dot. libr. 23.
P. tit. 3. l. ex facto, 4. ibi. mutus duxit v-
xorem, de vulg. lib. 28. P. tit. 6.

c c. fimer virum, 31. de sponsalib. c. veniens C
ad nos, 15. eod. tit. dixi porro inter idoneos,
quia si essent impuberes, qui per verba de
presenti contrahunt, verba non matrimo-
nium sed sponsalia contrahunt, perinde ac
si essent de futuro. c. fin. de desponsa. impu-
ber. cap. 1. §. idem quoque, eodem titulo in
Sexio.

d Veluti si dicat, quod eam ab eo tempore pro
coniuge tenebit, & si sicut uxori sua fidem
seruaret. Et contra mulier dicat, se illum
pro viro a modo habituram, & fidem ei tan-
quam proprio viro seruaturam. c. ex par-
te, c. mulieres, 9. de spons. vel si quis dicat,
iure quod te habebopro legitimo vxo-
re. can. 9. si quis diuinus, 30. q. 5. ex Iulia-
no antecessore, nou. 74. capit. 4. Quia li-
cet verbum habebopro futuri temporis, ta-
men refertur ad presens tempus, ut notat
in d. c. si quis diuinus, Archidia. de Turre E
Cremata. & Sotus lib. 4. de sent. distin. 27.
q. 2. arti. 1. facit in argumentum. l. si quis
stipulatus, de verbo. signific. l. filii, ad sena-
tus. con. Trebell. P. Neque etiam sufficerent
verba nisi consensus, quem exprimere ver-
ba nisi sunt, ad sit, ut dicatur contractum

matrimonium, quod pertinet ad Deum,
qui nouit occulta cordis, quamuis quod
pertinet ad ecclesiam, verba, quae expri-
munt consensus, perinde intelligantur, ac
si vere consensus interuenisset, cap. tua
nos duxit fraternitas, de sponsalib. Obser-
uandum tamē ut verba haec serio pronun-
tientur, alioquin enim si per iocum dicta
sint, non obligant ad matrimonium, l. obli-
gationum substantia, 3. §. si. de actio. libr.
44. P. tit. 7. facit l. 3. §. 3. de iniur. P. Nec
spondet (inquit Varro 5. de lingua lati-
na) ille statim, qui dicit spōdeo, si iocan-
di causa dixit, nec agi potest cum eo ex
sponso de ioco, & in l. simulata nuptia,
30. de ritu nuptia. P. simulata nuptia nul-
lus sunt momenti sicut nec imaginarii cō-
tractus habent iuris vinculum. l. contra-
ctus 54. de actio. Ceterum in matrimonio
inter personas ei accommodatas periculo-
sum est talibus verbis iocari, cum pro ma-
trimonio verba soleant interpretari, si ma-
nifeste de contrario non doceatur, ut ex-
plicat late glossa. in ca. tua nos, ad verbum,
mulierem, de sponsalib.

e c. intelligenti, de verb. signif. l. si vno anno,
loca. P. l. 3. C. de libr. prater. l. quoniam in-
dignum, C. de testam.

f c. ex literis, 7. de sponsalib. vide & Alex.
conf. 152. 5. volum.

g l. 1. §. fin. de verbor. oblig. libr. 45. Pandect,
titul. 1. l. an inutilis, 8. §. si. de acceptilatio.
lib. 46. P. tit. 4.

h Vi diximus in mutuo & surdo, ca. cum a-
pud sedem, 23. de spons. Item aliud exem-
plum si quis dixerit, Ego te accipio in v-
xorem, & si consentias accipe calicem &
bibe, & illa nihil respondens biberit, vide-
tur consensisse. referuntur enim signa ad
precedentia verba de presenti: ut aliquan-
do ad verba de futuro si talia prolata prius
sint, ut notat Angelus Clarus in sum-
ma, ad verbum Matrimonium, 2. nu. 7.
& num. 22. ex Hostiens. addit, si quis pro-
miserit tribus sororibus, quod unam ex il-
lis ducet in uxorem, & postea cum vna con-

cubuerit, censeatur eam in uxorem duxisse, & cum ea matrimonium contraxisse.
 i *c. is qui fidem, 30. de sponsalib. c. de illis, c. per tuas, de conditio. apposit.*

CAPVT. VI.

1 *Alia qua considerantur in nuptiis seu matrimonii ne clandestina sint & publicentur, & reprobatio occultiorum.*

2 *Matrimonium quando dicitur consummatum.*

3 *Nuptias quando non licet celebrare.*

CAutum insuper, ne vllus fidelis cuiuscunque conditionis sit, occulte nuptias ineat, sed benedictione publicæ accepta nubat in domino. *a* Clandestina enim matrimonia interdicta sunt. *b* Et ideo decretum, vt cuni matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros proponantur, competenti termino definito, vt intra illum, qui valuerit & voluerit, legitimum impedimentum, si quod norit, opponat, iussum etiam, vt ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, virum aliquod impedimentum oblistat, & si apparuerit aliqua coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis confiterit documētis. *c* Quod si quis huiusmodi clandestina vel alias interdicta coniugia, inierit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censetur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi clandestine contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantia videantur. Et pari modo nihilominus proles illegitima censetur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum præter omne interdictum etiam in facie Ecclesiæ contrahere præsumserint. *d* Solemnitates adhibita dotis & aliquorum aliorum, aliquando coniugium distinxerunt a concubinato perpetuo, cui solemnitates Ecclesiæ non fuissent adhibita, nihilominus

Atamen loco vxorum istæ concubinæ perpetuæ habitæ. *e*

Matrimonium † consummatū dicitur, i quando secutus est concubitus, f dummodo illud sit ab omni metu & coactione liberum, g attamen metus exceptio poterit per copulam spontaneam securam elidi. *b*

BNuptias † non licet iure pontificio in 4 quadragesima celebrare, i nec a septuagesima vsque in octauas Paschæ, nec in tribus hebdomadibus ante natiuitatē sancti Iohannis Baptistæ: & ab Aduentu Domini vsque post Epiphaniā, k quocunque tamen tempore potest matrimonium contrahi consensu de præsentī legitimo interueniente, l verum solemnitas nuptiarum prædictis temporibus vetita.

SCHOLI A.

Ca *ca. aliter, 1. & ca. nullus fidelis, 2. cum aliis sequentibus 30. quæst. 5. ca. cum inhibito, 3. de clandestina desponsatio. libr. 4. tit. 3. de benedictione nuptiarum etiam in can. nulli, 3. quæstio. 2. ca. fin. 2. 3. dist. nisi sint secunda nuptia, que non benedicuntur, in c. 1. de secund. nupt. Alexius Comnenus statuit lib. 1. iuris orientalis, constitutione 9. nuptias alioquin non dici legitimas, aut Christiana institutione dignas estimandas, nisi etiam benedictio eos, qui coniunguntur obliget, meminit & de eius nouella Constantinus Harmenopolus, lib. 4. promtuarum iuris titul. 4. exstat & constitutio nouella Leonis Cesaris, 89. ne matrimonia cura sacra benedictionem confirmantur. Id ipsum & in nouella Iustina. 74. ca. 4. §. 1. & Terullian. lib. 2. ad uxorem ait, felicitatem esse matrimonii, quod ecclesiā conciliat, & confirmat oblatio, & obgnatum Angeli renuntiant. D. etiam Ambrosius, lib. 9. epistola. 70. tradit ipsum coniugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oportere. Apud Tobiam quoque. cap. 5. 7. & 8. coniugia fuisse precibus & benedictione firmata legitimus. Inter Christianos autem certius credimus*

dimus Deum matrimonii conciliatorem, A
 ut, quod Deus coniunxit homo non
 sepatet, capit. inter corporalia, de transla-
 tio. episcop. cum similibus. Erant & apud
 Ethnicos farreationes matrimoniorum in-
 dissolubilem, pro sacris, ut scribit Dionys.
 Halycarnassens, libr. 2. erant & mysteria
 adhibita aqua & ignis, l. fin. de dona. inter
 virum & uxorem. P. Sed & Tridentina
 synodus, sessio. penult. requirit in nuptiis,
 presentiam parochi, presbyteri, & duorum B
 aut trium testium.

b Dicitur proxime in rubricis, & titulo de clan-
 destina desponsatione, & nuperrime con-
 cilio Tridentinum session. 24. de refor-
 matione matrimonii, annullavit, & irri-
 tas fecit clandestinas desponsationes & ma-
 trimonia. Clandestina porro matrimonia
 tripliciter dicuntur. primum cum non ad-
 hibentur testes, & tunc afferenti connu-
 bium in c. ambu probatio, capit. 1. de clan-
 destina despons. & nisi probatio adfit altero
 negante, ecclesia non cogit huiusmodi
 coniungi aut habitare simul; si vero pro-
 batio feratur, ratum habetur, cap. 2. eod.
 tit. de clandest. despons. ca. si quis diuini, §.
 bis ita, 30. qua. 3. Secundo clandestina di-
 cuntur, quae non fiunt cum solemnitate con-
 sucta, ut in ca. aliter, 30. q. 5. Tertio, clan-
 destina dicuntur, quando denuntiatio seu
 banna non fuerint in ecclesia publicata. c.
 cum inhibito, de clandestina desponsa. ni-
 si ab eadem Ecclesia fuerint remissa, quae
 & redempta dicuntur, & nisi ab ecclesia
 postea matrimonia fuerint comprobata, c.
 quod nobis, 9. qui filii sint legitimi.

c Hec omnia in d. ca. cum inhibito, denun-
 tiationes istae publicae vulgo banna dicun-
 tur, ut dicitur in cap. cum in tua diceffi, E
 27. de sponsalib.

d dict. cap. cum inhibito, §. si quis vero. si ta-
 men vnus tantum ex parentibus sciuerit
 impedimentum, alius vero nescierit, & ma-
 trimonium fuerit sine contradictione cu-
 iusque tanquam legitimum contractum, tunc
 inde filii nati, etiam si postea tanquam il-

legitimum dissoluatur matrimonium, erunt
 legitimi, & habiles ad succedendum par-
 entibus, perinde ac legitimi & naturales. cap.
 2. c. ex tenore. 14. c. perlatum, & c. peruenit,
 11. qui filii sint legit. vide c. fin. qui mari-
 mo. accus. poss. lib. 4. tit. 8.

e Fuerunt antiquitus concubinae quaedam
 temporales, quae inter Christianos fuerunt
 omnino prohibita, etiam si proles suscipien-
 da causa fuissent habite, ca. audite, 34. di-
 stinct. ca. concubinae, 32. q. 2. D. Augusti-
 nus. lib. 5. homiliarum, homil. 49. alia erat
 concubina alterius generis quas Iustinia-
 nus nouella 18. c. 5. ut est apud Iulianum
 antecessorem, comparat uxoribus, quae sine
 dotalium tabularum solemnitate ductae e-
 rant, de qua specie apud Gratianum, in c.
 omnibus seruis Dei, 3. §. si. 34. dist. Concu-
 bina itaque hic ea dicitur, quae cessantibus
 instrumentis dotalibus vnita est, & quae
 coniugali affectu adsciscitur, hancque con-
 iugem facit affectus, lex vero concubinam
 nominat. Et de hac dicitur in concilio To-
 letano 1. c. 17. ut refertur in ca. is qui non
 habet, 4. eadem, 34. dist. Is qui non habet
 uxorem & pro uxore concubinam ha-
 bet, a communione non repellatur ta-
 men ut vnus mulieris, aut vxoris, aut
 concubinae sit coniunctione contentus.
 D. Augustin. libr. de bono coniugali, in hoc
 concubinato licito, requirebat tria neces-
 saria. primum, ut utroque esset solutus, dein-
 de quod adesset fides mutua quod alteri non
 coniungerentur, neque a procreatione li-
 berorum abhorrerent. Tertio, ut in ea vi-
 ta coniunctione manendum sibi propone-
 rent, refertur in ca. solet, 32. qua. 2. Et v-
 bique D. Augustinus scribit, posse aliquo-
 modo in ista coniunctione dici inesse nu-
 ptias, & connubium. quamuis sic habitam
 non audeat appellare uxorem, quia non
 interuenerint instrumenta & alia, quae iu-
 re civili & canonico requirebantur, ut es-
 set legitima vxor, ut in c. aliter, c. nostrates
 30. q. 5. facit c. cum inhibito, de clandest.
 despons. atque inter illegitime coniunctos nu-

merantur absque dotali titulo atque benedictione sacerdotali coniuncti, per Calixtum Papam epistola 2. ad episcopos Gallia, c. 4. ex qua sumtus. can. 4. consanguineorum, 3. q. 4. Requiritur & honestas iure communi, ut dos aliqua constituatur, putaruntque aliqui sine eo matrimonium non tenere. c. nullum, 30. q. 5. quaquam in rei veritate, si cetera, qua substantialia sunt matrimonii, adsint, sine dote & instrumentis esse possit. l. imperialis, 22. §. his autem, de nupt. C. leg. cum multa, de donatio. ante nupt. C. In dubio tamen, num vere contractum sit matrimonium, dicemus, non presumi matrimonium, si non interuenerint tabulae dotales, aut aliae solemnitates, maxime, quando coniuncti sint imparis conditionis, hocque modo intelligitur. dicitur. lex imperialis, §. imo. ita & intelligendi canones. ca. aliter, ca. nullum, & similes. clam enim contractum matrimonium non agnoscitur ab ecclesia, qua ignorat occulta, donec de illis ei fides fiat. facit caput quod nobis, qui matrimonium accusa. possunt. Si enim constaret de matrimonio, & quod se in virum & uxorem coniuncti mutuo acceperint, ommissio solemnitatum & tabularum dotalium non officit, quominus verum dicatur matrimonium, cum distinctionibus que traduntur, in caput. cum inhibito, de clandest. desponsa. & concilio Tridentino, sessio. 24. de reformatione matrimon. cap. 1. facit l. in libera, de ritu nuptiarum. Præmittam hic tractare, qua de concubinis docuerunt Iurisperiti, que late prosequor, lib. 10. Syntagm. ca. 19. Vnde si quis egeat, poterit accipere. Hoc tantum subiungam, prohibitum etiam iure civili fuisse omnium concubinatum, ut liquet ex nouella 91. prohibente ut concubinam villo modo habere non liceat, etiam ei, qui uxorem non habet, cum ei liceat uxorem habere, & sublata ita leges que permittebant, in titulis de concubinis. in Pan. & C. concubina enim cum vno peccare dicitur, ut meretrix cum pluribus, ut ait Balsamon. ad c. 26. episto-

A la Basili ad Amphylochium, vide & de prohibitione concubinitus Iulii Clarum, libr. 5. sentent. iuris, §. fornicatio, versic. & in primis. Atque in summa tenendum, matrimonium, de quo constiterit verbis idoneis inter idoneos contractum, verum esse & indissolubile, etiam si locorum solemnitates in nuptiis adhibende, vel scriptura, vel dos non interuenerint, ca. nostrates, §. si. ca. si quis, 30. qua. 5. & nouella 74. §. quoniam autem, & c. 1. de sponsalibus. Et sine instrumentis etiam iure civili contrahi matrimonium dicitur, in leg. si vicinis, 9. (iuncta exceptione. §. tamen in maioribus) l. si donationum, 22. l. neque sine nuptiis, 13. C. de nuptiis, leg. iubemus, 1. C. de repudiis, exceptio casu etiam authentico. sed nono iure, C. eod. tit. & aliis quibusdam casibus, in quibus dubitari olim poterat propter magnam imparitatem contrahentium, ut si senator scenicam mulierem, qua respuerit duxisset, l. imperialis, 23. §. itaque cum iustum, & §. si vero ante, Cod. de nuptiis, aut si idem senator duxisset libertinam, §. ceterum, §. si quis libertinam, nouella 78. secuta tamen emendatio nouella, 74.

F Et tunc ratum, & omnino indissolubile dicitur, cap. 2. capit. ex publico, 7. ubi videnda gloss. fin. de conuersio. coniuga. lib. 3. tit. 32. Sine coniunctione tamen, quod pertinet ad essentiam matrimonii, perfectum esse matrimonium docet Gratianus, 27. q. 2. in princip. & §. si. cum can. seq. usque ad §. cum ergo, & in can. sufficit, can. beata Maria. §. consensus, can. omnis, can. cum iniuriatur, consentiunt & iura civilia, leg. 15. de condit. & demonstra. l. 6. & seq. de ritu nuptia. Verum omnino perfectum & consummatum esse matrimonium cum commixtio corporalis intercesserit, docet idem Gratianus in eadem 27. questio. 2. in ca. non est dubium, ca. cum societatis, ca. quod autem, ca. in omni, can. quia propter, ca. si quis desponsata, c. institutum, ca. poterit, cum sequentibus.

g Hic

CAPVT VII.

g Hic intellige metum, qui cadere possit in A

constantem virum, ca. veniens, 2. ca. consultationis, 28. de sponsalibus, in quo ad sit mortis periculum, vel corporis cruciatus, ut notatur in l. interpositas, C. de transact. l. metum autem, de his, quæ vi metusve causa sunt. cap. cum dilecti, cap. perlatum, eod. tit. apud Gregor. can. Lotharius, 31. quæst. 2. libera enim tam debent esse matrimonia, ut neque metu pœne pecuniarie constringi possint, & ab omni coactione se-

h cap. ad id quod, 21. de sponsalib. c. in super, qui matrimo. accusa. possunt, vide Oldradum. conf. 36.

i ca. non oportet, 8. ca. non licet, 9. ca. nec uxorem, 11. 33. qu. 4. ex Laodicensi concilio, 52. ex concilio Martini Bracharen. c. 48. ex responsis Nicolai Papæ ad consulta Bulgarorum, c. 48.

k ca. non oportet, 10. 33. 9. 4. ex concilio Ilerdensi. Idem in concilio Solegust. cap. 3. tractatur in 4. libro sentent. dist. 32. Hebdomada tres ante natiuitatem, D. Ioannis incipiunt vtiue rogationum. gloss. in d. cap. non oportet, 33. quæst. 4. & hoc est explicatum expresse in c. capellanus, ca. 4. de feriis & dila. lib. 2. tit. 9. Nunc ex concilio Tridentino permittitur presbyteris dare benedictiones matrimoniales idoneis personis petentibus omnibus anni temporibus, excepto a primo die aduentus Domini usque ad Epiphaniam, & a die Cinerum, usque ad octauas Pasche inclusive. Vide concilium Tridentinum sessio. 24. de sacramento matrimonii, ca. 11. & de reformatione matrimonii, ca. 10. & in concilio

E Laodicensi. c. 52. in dict. cap. capellanus, 4. de feriis vide de hoc quod postremo loco sancierit concilium Tridentinum Sessio. 24. de reformatione matrimonii, c. 1.

1 Qui possint contrahere matrimonium, & qui non.

2 Quibus interdictum ex prohibitione temporalis impedimenti.

3 De incestuosis.

4 Homicidis uxoris.

5 Raptoribus sponsa alterius.

6 De procurantibus baptizare patrē filium.

7 De homicidis presbyterorum.

8 De cognoscentibus moniales.

9 De contrahentibus contra interdictū Ecclesia.

Matrimonium cōtrahere omnes possunt, qui expresse non prohibentur: prohibitorium namq; edictum est de matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibeantur, per consequentiam admittantur, a masculi quidem puberes, fœminæ viripotentes, b dummodo sint mentis compotes, ut cōsentire possint sponte, si quidem furiosi furiosæue, a matrimonio arcentur. c

Veruntamen † considerandum hic est, aliquib. Interdū interdici matrimonium, quod tamen si de facto contractum fuerit, non sit irritum: aliis autē ita prohibitum, ut si de facto contraxerint non obstante impedimento, separatio fiat, tāquam nullo existente, d de singulis exempla proferamus. Et primum de matrimonio cōtracto contra prohibitionē, quod tamen est indissolubile contractum, cui imponitur tamē pœnitentia ex eo, quod temere contra interdictum contractū fuerit, ut si tempore feriarum, quibus cōtrahere vetitum est, publice contrahatur, e aut post interdictum aliud ecclesiæ vel iudicis, non inuento alio impedimento tamen. f

Item priuignus † qui cum priuigna seu 3 filiastra, ut dicunt sua, scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum matrimonii petere, nec filiam vnquam habere potest in vxorē, nec mortua vxore alteri vilo vnquam tempore coniungi potest matrimo-

- impedimēto propositi & accusationis sponsaliorum: at contractum, si causa impedimenti non probetur, restituitur, facta poenitentia transgressionis interdicti.
- g cap. 1. & 2. c. ex literis, de eo qui cognouit consanguineam uxoris suae. libr. 4. in ul. 3. cap. qui dormierit, 3. 2. quast. 7. idemque in alio incestu. can. si quis cum duabus, penult. 3. 4. 9. 2.
- h ca. transmissa nobis, 4. de eo qui cognouit consanguineam uxoris suae, & dispensatur interdum cum incestuosus iuuenibus, ut possint contrahere, cap. in adolescentia, 33. 9. 2.
- i c. interfectores, 5. & c. admonere, 8. 3. 9. 7.
- k d. ca. interfectores, & can. in adolescentia, 14. eadem, 3. 1. 9. 2.
- l ca. statutū, 3. 4. 2. 7. 9. 2. refertur ex concilio Toletano & exstat ex concilio Rhemenfi, Troseiano, & libr. 1. capitularium Caroli Magni, capitulari, 105. & lib. 7. ca. 83. & libr. 1. legum Longobardicarum, titul. de raptu mulierum, l. 9. 2.
- m c. fin. de raptorib. lib. 5. tit. 17.
- n ca. dictum, & ca. de eo quod interrogastis, ca. 5. 3. o. qu. 1. ex concilio Moguntinensi, can. 10.
- o c. si vir vel mulier, 2. de cognatio. spiritua. libr. 4. tit. 1. 2. ubi si mulier vel vir scien- ter filium suum de sacro fonte suscepit, si- ue ex ignorantia siue ex malitia, non sunt coniuges, ideo ab inuicem separandi, mul- to magis si ex causa necessitatis, nam & hic maxime excusabuntur nullo alio ad bap- tisandum existente.
- p c. 2. de poenit. & remis. lib. 5. decret. tit. 38. ca. qui presbyterum, 1. 7. qua. 4. ex concilio Moguntino, sub Rabano, ca. 2. 4.
- q glo. in d. c. si de poeniten.
- r cap. 1. 5. hi ergo, 2. 7. 9. 1. & sibi est poena at- tentantis sacras virgines priuari spe ma- trimoni contrahendi, cui adde alias acer- biores. in ca. virginibus, 14. & aliis simi- libus eiusdem, 2. 5. 9. 1. adiunge vltimū sup- plicium ex legibus. in c. 7. si quis non ducam, 3. 6. 9. 2. in l. si quis non dicam, 5. de episcop.
- A & cler. in C. Injustitia. & in C. Theodosiano. lib. 9. tit. 25. l. 2. & in libr. 7. historia Tri- partita, c. 4. ubi huius legis origo & causa recensetur, dispensauit tamē Caesarius 3. Sum. Pontif. cum Constantia filia Roge- rii regis Sicilia quam eductam ex mona- stero Panor. coniunxit matrimonio Hen- rico 6. Frederici Enobarbi filio, eique re- gnū Siciliae in dotē dedit. Platin. in Caesti. notat gloss. in d. c. hi ergo, ad verbum, con- iugali, 2. 7. 9. 1.
- B c. de his, 1. 2. & c. antiqui, fin. 33. 9. 2.
- v c. cum in apostolica, 1. 8. de sponsalib.
- x c. literas, c. accessit, de desponsa. impub. in- fans dicitur, qui fieri seu loqui non potest, vel puer infra septennium, l. si infanti, C. de iure delib. erandi, si tamen impubes hanc a- tatem excessit, & mixtionem corporalem praesumatur expertus, valet matrimonium, c. iuuenis, de sponsalib. c. 1. c. non est, 3. 0. 9. 2. Et septennem etiam puellam cognitam tradit. c. fraternitati, 7. de eo, qui cognouit consanguineam uxoris suae, vide cap. duo pueri, de despons. impuber. c. continebatur, de sponsalib. vide qua nos diximus, libr. 8. Syntagm. iuris, c. 7.

CAPVT VIII.

1 De aliis prohibitionibus contrahendi ma- trimonium perpetuis.

2 Ex parte matrimonii.

ET praedictorum quidē casuum† con- trahendi matrimonii prohibitiones, temporales sunt, de aliis nūc agamus, quae habent perpetuam prohibitionem, & in- terdicunt matrimonium contrahi, & con- tractum de facto dissolunt, impedimen- ta autem ipsa, vel ex parte rei, nempe ma- trimonii, vel ex causa personarum, vel ex causa eorum, quae fiunt acciduntve in con- trahendo oriuntur.

Ex parte itaq; matrimonii dabimus ex- empla, dehinc de reliquis. Et primum, si quis habens coniugem viuente in alterius transferit nuptias, secundum matrimo- nium, constante primo valere non potest

sed de facto contractum dissoluitur. *a* Et A proinde, quæ maritum habet absentem, non potest cum alio contrahere, quando-
cunque annorum numero absit, & donec certum nuntiū de morte eius acceperit. *b*
Nam matrimonium duorum tātum, non plurium coniunctio. *c* Sponsam quoque consanguinei, maxime si est nubilus vel nubilus ætati proxima, nemo consanguineorum matrimonio sibi potest copulare, *d*
propter honestatem ecclesiæ, *e* quæ dissoluit huiusmodi matrimonium propter publicæ honestatis impedimentum. *f* Sic ex sponsalibus puris & certis, etiam si affirmativis, consanguinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, alio modo tamen, quam ex ratione consensus, oritur efficax impedimentum ad impedienda & dirimenda sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem pertinet impedimentum publicæ honestatis ad dirimenda præcedentia. *g* Ex conditione quoque illicita contra substantiam matrimonii, impeditur matrimonium, *h* aliæ autem appositæ nisi impleantur, faciunt per se, ut matrimonium nō censeatur contractum, nisi a conditionibus postea per superuenientem consensum purum, aut copulam carnalem, recedatur. *i* Si libertas etiam non sit in matrimonio, sed adfit metus & coactio, res matrimonii deficere videtur, nempe cōsensus. Quare tunc de facto contractū dirimitur, nisi post vim aut metum reconcilietur amicitia, & ex coacta fiat spontanea voluntas. *k*

S C H O L I A.

a toto titulo. de sponsa. duorum.

b ca. in presentia, 19. de sponsalibus. capit. 2. de secundis nupt. cap. 1. & sequen. 34. quaestio. 2. an h. hodie, de repud. quibus corriguntur leges contraria, ut leg. uxores, de diuortis, sicque & illud emendatur, in §. quod autē, siue c. 11. ut liceat matri & auia, nonella 117. emendatur & nonella, 22. de nupt. cap. 14. exstat & nonella Leo-

nis 33. ne captiuorum uxoribus aliis nubere liceat.

c ut supra dictum est.

d Vide fuse. c. sponsam, 8. de sponsalibus.

e c. iuuenis, 3. dist. tit. de sponsalibus.

f c. literas, 4. & cap. accessit, 5. de desponsat. impub. semper enim in coniunctionibus, non solum quod liceat considerandum est, sed quod honestum sit, l. semper in coniunctionibus, de ritu nuptiarū, lib. 23. P. tit. 2. & l. 197. de reg. iur.

g Sunt hac verba. c. vnici. de sponsalibus & matrimon. in Sext. ubi in §. ille vero, dicitur publicæ honestatis iustitiam non oriri ex sponsalibus conditionalibus, ante conditionis euentum. dicitur & in d. c. literas, & c. accessit, de desponsat. impub. ex sponsalibus contractis cum minore septem annorum, non traducta, non oriri etiam publicæ honestatis impedimentum. De hoc porro impedimento honestatis, & quid sit & unde oriatur, vide D. Thomam in questionibus additis ad 3. partem. q. 55. artic. 4. & Doctores ecclesiasticos, ad 4. librum sententiarum, dist. in c. 41. vide concilium Tridentinum sessione 24. vide cap. ad audientiam, 4. de sponsa.

h ut in c. 1. & si. de condi. appof.

i c. de illis, capit. super eo, ca. per tuas, de conditio. appofit.

D *k* c. gemma, c. cum locum, c. ad id, de sponsalibus. can. aliter, 10. quaest. 5. quamuis agatur de filiabus aut filiis, in potestate paterna positus. l. nec filium. l. nec ab initio, in 2. C. de nup. l. si cogitur, l. si patre, de ritu nuptia. P. metus autem talis adesse debet in viris eo pretexto a matrimonio discedentibus, qui cadat in constantem virum, capit. veniens, in 2. de sponsalibus. l. metum autem, quod met. caus. P. alioquum vani timoris, nulla est excusatio. l. vani, de regul. iur. & ex metu tantum iusto datur actio ad nullitatem, l. 1. quod met. caus. in P. leg. interpositas, C. de transact. Mediocris tamen vis & metus sufficiunt pro annullando ad n. coactio mulieris, iuxta enim qualitatem

ratem personarū res metiri & exaudire debemus, l. plenū, §. equitii, de usu & habitatio. l. i. de his, quæ vi metusve causæ sūt. Inter metus legitimos ponitur, q. hodie quidam domini iuridici §. principes aut reges, eo imperio vtantur, ne subditi illorum, nisi illis consultis filias suas matrimonio elocare audeant, sicque adimunt liberam nubendi & contrahendi facultatem, collocantes eas inuitas, inuitisque parentibus, cum famulis suis vel aliis ad arbitrium. **B** Cui tamen malo obuium est per concilium Tridentinum, quod & principum talem auctoritatem censura compefcuit ecclesiastica. Prohibuerunt & Cæsares in l. vnic. si quacunq; prædictus potestate, vel ad eum pertinentes ad suppositarum iurisdictioni suæ aspirare tentauerint nuptias, lib. 5. C. tit. 7. & l. i. si nuptia ex rescripto petantur, lib. 5. C. tit. 8.

CAPVT IX.

- 1 De impedimentis matrimonii seu nuptiarum ex parte status vel qualitatis personarum.
  - 2 Et ratione cognationis spiritalis.
- I**mpedimentum, † quod matrimonium etiam contractum de facto, dirimit, ex parte personarum aliquando oritur, veluti ex impotentia immedicabili cōiunctionis, quæ præcesserit contractum matrimonii, ignorante altero ex cōiugibus, qui potest conquiri, & petere dissolutionem, vt alteri iungatur, si velit, non autem si nolit, nec cogitur. **a** Clericis in minoribus ordinibus constitutis, matrimonium non vetatur, at sacerdotibus, diaconis, subdiaconis, interdictum, ratione sacrorum ordinum, & per illos de facto contractum, dirimitur. **b** Impedit & votū solemne castitatis præcedens matrimonium sequi, & contractum dirimit, non solemne autem, contrahi prohibet, tamen si postea cōtractum sit, non dirimit. **c**
- 2 Dissoluit † & impedit matrimonium contractum, cognatio inter certas perso-

nas, siue spiritalis, siue legalis, siue naturalis. **d** Cognatio spiritalis, est proximitas spiritalis, **e** cōtracta aut per catechismum, aut per baptismum, aut per confirmationem. Verum non tam arcta illa, quæ per catechismum oritur, quam quæ ex aliis, ideo quamuis per catechismū matrimonium contrahendum impediatur, tamen contractum non dissoluitur. **f** Ratione porro baptismi regula constituitur generalis, vt a primo pabulo salis, & ingressu ecclesiæ, primoq; spiritus sancti dono, vsque ad confirmationē sancti spiritus per christina, nullus Christianus commatrem suam in vxorem accipere debeat. **g** Contrahitur cognatio spiritalis inter patrem & matrem baptizati, & leuantem seu tenentem, **h** quæ efficax est ad prohibendum, & postea ad dissoluendum subsequens matrimonium. **i** Item inter leuatam & filios leuantium, **k** inter baptizatos, & baptizantes, inter baptizatos & filios filiarūve baptizantis presbyteri, **m** nascitur similis cognatio spiritalis, quæ postea contractum matrimonium inter easdem personas dirimit. **n** Similiter inter baptizatum & coniugem prius cognitam baptizantis, inter baptizantem, & patrem aut matrem baptizati; **o** filii etiam duorum compatrum, per quorum alterum ventum est ad compaternitatem non contrahunt, **p** si tamē per neutrum eorum peruentum fuerit ad cōpaternitatem, recte contrahunt, nisi consuetudo sit contraria, quæ non seruata, possit habere scandalum. **q** Relictam compatris vxoris suæ nemo etiam ducere potest, nec duas commatres. **r** Si quis autem fortuito casu filiam commatris suæ vxorem acceperit, non cogitur eam dimittere. **s** Eodem modo dicemus matrimonium interdictum esse, atque contractum de facto dirimi inter confirmatum & tenentem in confirmatione, inter confirmatum & patrem aut matrem tenentis in confirmatione, inter coniugem tenentis in confirmatione & confirmatum, inter filios in

confirmatione tenentis & confirmatum A
inter confirmantem & tenentem, inter fi-
lios confirmantis & confirmatam, inter
patrem & matrem confirmati & confir-
mantem. Nam in summa ex confirmatio-
ne seu frontis chrismatione spiritualis co-
gnatio iisdem modis contrahitur, quibus
in baptismo, matrimonia similiter impe-
diens contrahi & dirimens contracta. t
Ex collatione vero seu exhibitione alio-
rum sacramentorum, cognatio spiritualis B
non oritur, quæ matrimonium impediatur,
vel dissoluatur. n

S C H O L I A.

a Puta si frigidus vel maleficiatus sit vir,
aut mulier tam arcta, ut nulli virum ad-
mittere possit, talesque sint perpetuo, iuxta
ea qua traduntur in c. 1. & 2. & sequen-
tib. de frigid. & malefic. lib. 4. tit. 15. can.
1. & 2. 3. 9. 1. impedimentum coeundi, C
est vel naturale, vel accidentale, & in utro-
que considerandum est, antequam solua-
tur matrimonium, ut probetur. probatio
autem illa, vel ex aspectu corporis statim
liquere potest, aut non, si potest, statim fit
dissolutio, nullo alio expectato tempore, si
non potest, expectatur triennium in coniu-
ntione, ut sciatur num tolli possit impedi-
mentum aliquo modo aut remedio. c. 1. c.
fraternitatis. c. laudabilis. & c. si. de frigid. D
& malefi. §. per occasione, de nup. in auth.
nouell. 2. c. 6. l. in causis, 10. & auth. sed
hodie, C. de nupt. Atque in nouell. 117. ut
liceat matri & auia, c. 12. seu §. Prædictis
itaque causis dicitur, matrimonium posse
sine pena dissolui, eorum qui non potuerunt
ab initio nuptiarum misceri suis uxori-
bus, & qua per naturam concessa sunt vi-
ris, agere. Fæmina etiam tam arcta esse po-
test, ut mulier non possit fieri, l. quaritur, E
lib. 21. P. tit. 1. Si quis tamen sciuerit im-
pedimentum, antequam nuptias contrabe-
ret, & nihilominus contraxerit, non potest
petere solutionem coniugii, ca. consultatio-

ni, 4. de frigid. & malefic. quemadmodum
nec ob eadem impedimentum a frigiditatis, &
malefici, matrimonium, si postquam con-
iuges cõenerint & se cognouerint, illa su-
peruenerint, dissolui non potest. glossa. 1. in
cap. ex lueris, de frigid. & maleficia. can.
hi qui matrimonium, 32. questio. 7. vide
qua latius de his diximus, libr. 9. Syntag.
iuris. ca. 13. num. 61. & 7. Conuenit exi-
mia decisio nouell. Leonis 68. de pena Eu-
nuchorum si uxores ducant. Tuentur &
Doctores, ad cap. quod sedem, de frigid. &
maleficia. quod spado ex utroque testiculo
non potest contrahere, alii tamen aliter di-
cunt in eo qui virgam erigit, vide Ange-
lum Clauas, in summa in verbo matrimo-
nium, impedimento. 16. num. 11. vide et-
iam de materia frigiditatis & malefici,
in matrimonio impediendo, & dissoluen-
do, Magistrum sententiarum, libr. 4. tit.
32. & ibidem sacros interpretes, maxime
Ciuum Thomam. quest. 1.

b c. vnic. de voto. in Sext. c. 1. & 2. qui cle-
ricus vel vouent. matrimonium contrahere
possunt. libr. 4. tit. 6. ca. feriatim, cau. eru-
bescant, ca. placuit, 2. dist. can. 1. & 2. can.
diaconi, ca. quando, 28. dist. in ca. diaconi,
27. dist. cum similib. clericis in minoribus
tantum ordinibus constitutis, uxorem du-
cere licet, nisi aut voto, aut professione re-
ligionis impediatur. dist. can. feriatim, &
in can. Apostolor. 25. At de prohibitione
contrahendi matrimonium constitutis in
maioribus ordinibus facta, tractat. in 4.
sententiarum dist. 37. & ibid. per interpretes
scholasticos, maxime per D. Thomam, in
questionibus additis ad 3. part. 9. §. 3. art.
3. Existat & nouella Leonis 79. de pena
sacerdotis, diaconi aut subdiaconi, si post
assumptum ordinem mulieri contugatur ma-
trimonio, non tamen irritat matrimonium,
sed priuat huiusmodi ab omni clericali or-
dine & ministerio. Melius ius pontificium
hoc matrimonium nullum facit, & de facto
contractum dirimit. Quare & illa nouella
corrigitur, & alia Iulianiani 6. c. 5. versic.
si autem

si autem aliquis presbyter, qui retento ma-
 trimonio iuramentum tantum & profanum
 reddebat sacerdotem, vel diaconum, vel
 subdiaconum, si duxissent uxores. Vido quae
 diximus supra, lib. 1. tit. 12. in sacramento
 matrimonii. Quae tamē de iure ecclesiae oc-
 cidentalis potissimum dicta intelligimus, non
 de iure orientalis, quo permissum est etiam
 sacerdotibus habere seu retinere virgines u-
 xores, can. quoniam in Romani, & c. fi. 3. 1.
 dist. quod alibi explicamus. Apud nos qui B
 in sacri constituti sunt ordinibus si mat-
 rimonium contrahant suspecti sunt de here-
 si, ut ait Simanchas, lib. catholicarum in-
 stitutio. tit. 40. de matrimonio, & quem-
 admodum, qui habet uxorem retenta uxore
 fieri non potest sacerdos, ca. assumi, 28. di-
 stinct. sic qui sacerdotium iam adeptus est,
 non potest postea uxorem ducere. ca. pres-
 byteros, 27. dist. 1. can. quoniam, 28. dist. in.
 vide Tiraquell. in legibus connubialibus, C
 l. 15. numer. 27. & de pena sacerdotis du-
 centis uxorem, vide canon. presbyter, 28.
 distinct.

c ca. meminimus, 3. cap. consuluit, 4. cap.
 rursus, 6. qui cleric. vel uouen. matrimon.
 contrahere poss. lib. 4. tit. 6. Tractat. de hoc
 Magister sententiarum, lib. 4. distinct. 7.
 & 37. & ibidem sacri interpretes, maxi-
 me D. Thomas, in questionibus additis, in
 tertiam partem, questio. 13. artid. 1. & 2. D
 Solemne porro & efficax votum quoad di-
 rimendum matrimonium dicitur per sus-
 ceptionem sacri ordinis seu maiorum or-
 dinum, aut per professionem aliquam ex-
 pressam aut tacitam factam de regula ali-
 quareligionū approbatarū, c. vnic. de voto
 in Sex. Sic monachos monachasq. professas
 coniungi non posse matrimonio sed separari,
 peniq. affici docetur in tota 27. q. 1. nisi
 forsan fuerit facta professio coacte, can. vi-
 duas, ca. 27. q. 1. legimus autem ex dispen-
 satione Benedicti 8. summi Pontificis, Ca-
 zimirum Cluniacensem Monachū atq.
 Diaconum, rogati ea de re a Polonis anno
 Domini 1041. absolutum a religione &

coronatum regem, & matrimonium con-
 traxisse, huius tamē dispensationis gratia,
 inunctum equitibus Polonis, ut in diebus
 solemnibus, fasciam lineam candidam in-
 star stola, qua sacerdotes & Diaconi ut-
 untur, de collo suspensam gerant, plebeiis
 aut, ut de singulis capitibus, quotannis ob-
 olum unum in lucernam perpetuo in eade
 Diui Petri arsuram pendant, quod etiam
 S. Petri munus dicitur. Omnibus deniq.
 Polonis, ut rotundam morem monacho-
 rum tonsuram capillorum utantur, nec in-
 fra auriculas ritu barbarico quisquā o-
 mnino comam promittat, ut scribit Mat-
 thias Mechoiensis, lib. 2. Chronicorū Po-
 lonicorum, c. 13. Narrat etiā Guillelmus
 Neubrigenfis, lib. 2. rerum Anglicarum,
 c. 10. sub Henrico 2. rege Anglorū, qui so-
 lium adeptus anno 1114. illustrem regem
 Aragonū, cum haberet liberos, unū Chri-
 sto in monachū consecrasset. mortuus autem
 liberis, qui successuri sperabantur, nepoti-
 bus contendentibus post eius mortem de re-
 gno, ab optimatibus & populo filium hunc
 extraxisse post mortem patris violenter
 de claustris, & sublimasse in regem, & ad
 procreandos liberos coegisse uxorem ducere,
 necessitatis obitu exchisantes excessum,
 ei que natam fuisse vnicam filiam, ad cuius
 annos nobiles regnum administravit, de
 hinc vero eā desponsasse filio Comitis Bar-
 cinonēsis optimo viro, & cesso regno refert
 in monasterium rediisse. Simile refert Ro-
 doricus Toletanus, lib. 6. rerum Hispani-
 carum, ca. 2. de Ranimiro Petri Arago-
 nensium regis fratre, monacho & sacerdo-
 te, & quod mortuo fratre, a magnatibus
 apud Oream in regni solio collocatus, foro-
 rem comitis Pictauiensis in uxorem duxe-
 rit, & suscepta filia Petrona, qua dicta fuit
 Vrraca, que ubi facta nubilis, nupta Rai-
 mundo Barcinonēsi comiti, statim rex
 monach' fuerit monasterio suo restitutus.
 d Cognati ex eo dici putantur, quod quasi u-
 na communiterue nati sint, aut ab eodem
 progenitore orti. leg. 4. §. 1. de gradibus.

cogna. libr. 38. P. tit. 10. l. 1. §. 1. unde cogna. Pand. eod. l. br. 38. tit. 8. *viiis*, vocant Graci, *l. iurisconsultus*, 10. §. nomen cognationis, de gradibus affinita. *¶* Ita cognatio erit propinquitas personarum, quam vulgo vocant *attinentiam*. Cognationis porro substantia, *h. f. i. a. m.* apud Romanos intelligitur, nam quaedam cognationes iure civili, quaedam naturali connectuntur, nonnunquam utroque iure, & civili & naturali concurrente, copulantur. Et quidem naturalis cognatio per se sine civili cognatione intelligitur, qua per feminam etiam descendit, qua vulgo liberos peperit. Civilis autem per se, qua etiam legitima dicitur sine iure naturali cognatio, consistit per adoptionem, utroque vero iure cognatio ex istis nuptiis contractis oritur. Sed naturalis tamen cognatio, ipso eo nomine vocatur, civilis vero cognatio, licet ipsa quoque per se plenissime hoc nomine appellatur, proprie tamen agnatio appellatur, qua per mares contingit. Ita *Modestinus* distinguit in l. non facile, 4. de gradibus affin. Sustulit vero in successione *Iustinianus* agnatorum & cognatorum differentiam, *novell. 118 de heredib. ab intesta*, venientibus, §. nullam vero volumus, seu cap. 4. *¶* Caterum cognatio qua civilis tantum dicitur iure civili, dicitur in iure pontificio cognatio legalis, titulo de cognatio. legalis. lib. 4. tit. 2. quia ex lege pendet, & est quaedam ficta propinquitas ad similitudinem naturae, per quam quis efficitur filius vel nepos, vel similis aliis aliquibus naturali vinculo sanguinis coniunctis, non tamen omnibus, l. 4. §. in adoptione, & l. si filium naturalem, de gradibus affinita. l. qui in adoptionem, 2 §. l. 1. l. adoptio, 16. de adopt. in P. lib. 1. tit. 7. l. 2. C. eod. tit. lib. 8. tit. 48. §. minorem, cum 2. sequentibus. eod. tit. l. apud *Iustin.* duplexque constituebatur adoptio. una eorum qui in aliena essent potestate, alia qua arrogatio dicta, eorum qui sui iuris erant, l. 1. §. si. de adopt. P. *¶* Quemadmodum autem lege civili, cognatio legalis

A ad imitationem naturalis recepta fuit, sic in lege divina & pontificia adoptio & cognatio spiritualis, admissa, quando regeneratio fit hominis in baptismo & renascitur Deo ex aqua & spiritu sancto, 1. *Ioannis* cap. 4. in baptismo precedit catechismus, sequitur baptisma, & hoc confirmatio. Preparatur baptisma in catechismo, stabilitur rursum gratia regenerationis in confirmatione, quamobrem in his tribus contrahitur cognatio spiritualis. Sed non omnes ista cognationes spirituales impediunt & dirimunt contractum matrimonium, ut mox dicemus. Catechismus est instructio fidei, qua fit baptizando ante baptismum in adultis maxime, & capacibus cognitionis, conuersis ad fidem, cap. ante baptismum, 14. & seq. ante 20. de consecr. dist. 4. hodie inter Christianos, quia omni tempore recens nati infantes baptizantur, fit infantium catechismus ante fores ecclesiae, respondens pro illis anodochis seu fidei forsibus seu patrimis & matrimis, vel clerico presbyteri baptizantis, ut notat etiam *Panor. ad Rubricam de cogn. spir.*

e ca. ita diligenter, 30. q. 3.
f expresse. in c. contracto, 5. de cognat. spirit. c. 2. eod. tit. in Sex. est que gloss. in dist. ca. contracto singularis & notanda, cum qua & videndi scholastici Theologi in 4. libr. sententiar. distin. 42. maxime ibi *D. Thomas* & *Sotus*, quaest. 1. artic. 2. vide & gloss. latam in ca. peruenit, 1. ad verbum populo, 30. quaestio. 1. In quibus & docetur, non contrahi compaternitatem ex his, quae procedunt baptismum.

g cap. 1. 30. quaest. 1.
h Patrimus, matrimave, ut vulgo dicitur, est, qui quaeue leuare & suscipit ex sacro fonte baptizatum, cap. veniens, de cognat. spiritu. dicuntur enim isti quandoque hoc agentes leuare aut suscipere baptizatum, aliquando tenere, ut c. contracto, eod. aliquando propriis manibus suscipere, ca. de his, ca. ad l. i. i. i. 30. quaest. 1. unde quidam colligunt hoc munus esse actum personalem, &

lem, & non posse aliquem per procurato-
rem fieri patrimonium aut matrimonium, quod
tamen non obtinere sed contrarium recipi
ostendit supra lib. 1. tit. 7. de baptismo, ca. 7.
in gloss.

i c. veniens, 6. de cog. spir. c. 1. eod. tit. in Sex.
dico autem postea contractum, nam si ante
illam cognationem spiritualem fuisset
contractum, non dissolveretur ex illa su-
perueniente cognatione. c. si vir. 2. de cog.
spir. c. ad limina, 30. q. 1. vide concilium B
Tridentinum, sess. 24. de reformatione ma-
trimonii, ca. 2. quanquam aliquando olim
separatio concubitus coniugum, ob id in-
dicta fuerit. ca. 1. 30. q. 1. quod postea fuit
reformatum, ca. nosse, 3. ca. dictum, 4. ca.
30. quest. 1.

k c. 1. de cognatio. spir. in Sext.

l d. c. 1. de cogna. spir. in Sext.

m nihil enim prohibet, quominus qui virgi-
nem uxorem duxerit, & ex ea susceperit
liberos, viduus factus ad presbyteratum
promoveatur tota 26. distinct. cum simili-
bus ibi notatis, 1. ad Timot. 3. & ad Ti-
tium. ca. 1.

n cap. ex literis, 8. de cogna. spir. in Sext. vide ca.
1. eod. tit. in Sext. & D. Thomam, in 4.
sententiarum distin. 4. 2. q. 1. art. 2. & Du-
randum ad dict. q. 1.

o dict. cap. 1. de cognatio. spir. in Sext. c.
Martinus, 4. eod. tit. apud Gregorium. D
vide ca. si quis cum matre, 17. 33. qu. 2. ca.
veniens, 6. de cogna. spir. in Sext.

p c. tua nos, 7. de cogna. spir. in Sext.

q c. 1. & c. super. eo. 3. de cogna. spir. in Sext. ca.
super quibus. 10. q. 3. per quem corrigitur
c. post susceptum, eadem, 30. q. 3.

r Tractatur. in c. 1. 2. 3. 30. q. 4.

s ca. pen. §. si. & ca. si. 10. q. 3. ex concilio Tri-
burien. c. 48. & notat gloss. ad d. §. si. idem E
esse si ex proposito.

t c. 1. §. ex confirmatione, de cogna. spir. in Sexto.

v c. fin. §. si. de cogna. spir. in Sexto. At
quamvis hac cognatio non aliunde nascatur
quam ex superioribus, tamen quod

perinet ad alia, filia spiritalis etiam efficitur
ex sacramento penitentia, & conun-
ctio sacerdotis cum filia spiritali quam
sacramento confessionis sibi adoptavit, ut
adulterium, & gravissimis poenis puniatur,
in ca. ad limina, §. si. cum duobus sequen-
tibus, 30. q. 1.

C A P. X.

De cognatione legali seu civili in matrimo-
niis observanda.

I N cognatione legali, si qua mihi soror
per adoptionem esse coeperit, quamdiu
durat adoptio, inter me & ipsam nuptia
consistere nequeunt. a Quin etiam nefas
existimatur, eam quoque uxorem ducere,
quæ per adoptionem filia nepuivæ esse coe-
perit, in tantum ut quamvis per emanci-
pationem adoptio dissoluta sit, idem ius
remaneat. b Monent c & alia iura civilia
plura de impedimentis nuptiarum ex cau-
sa adoptionis, quæ hodie vix in usu esse
possint.

S C H O L I A.

a c. unico, de cogna. legali, libr. 4. tit. 12. c.
per adoptionem, ca. ita diligere, §. 1. 30. q.
3. perpetua itaque non est hæc prohibitio,
sed quamdiu durat adoptio siquidem ali-
cubi hoc iure utantur, ut & in §. sed et si
qua, de nupt. apud Iustinian. l. per adoptio-
nem, 17. l. si quis, 60. §. quid ergo si adopti-
vus, de ritu nuptia. P. nisi forsan soluta ad-
optione remaneat aliud adhuc vinculum
proximitatis, adhibens matrimonium. Nam
& adoptio fiebat quoque eorum, qui nobis
erant sanguine coniuncti, l. cum in adopti-
vis, C. de adoptio. ita impedimento sublato
temporali, remaneret perpetuum, vide et-
iam de hoc magistrum sententiarum, libr.
4. dist. 42. & ibi D. Thomam, q. 2. art. 1. 2.
3. & Durandum ibidem, q. 1. Ceterum
adoptiva sororis filiam, licitum erat ducere,
quia eius filia non est cognata, quum
nemo fiat avunculus per adoptionem, & c.
ut ait Vlpia. in l. si qua mihi, 12. §. adopti-
va, de ritu nupt. P.

- b *dict. ca. ita diligere, 30. q. 3. l. quin etiam, A*
55. §. 2. de rit. nup. P. l. qui in adoptionem,
23. §. fin. de adoptio. addit l. adoptivus, 14.
de ritu nupt adoptivum filium si emanci-
petur, eam que patris adoptivi vxor fuit
ducere non posse, quia nouerca locum ha-
beat, item quod si quis filium adoptauerit,
nec vxore eius qui nurus loco est, nec post
emancipationem ducere posse.
 c *vt in l. per adoptionem, 17. §. fi. l. si qua, 12.*
de ritu. nupt. P.

CAPVT XI.

De cognatione naturali, & impedimentis
matrimonii ex ea.

- 1 *Consanguinitatis propagatio, dua linea.*
- 2 *Affines qui.*
- 3 *Prohibitio matrimonii inter consanguineos & affines.*
- 4 *Gradus proximitatis prohibiti.*
- 5 *Affinitas nascitur ex illicito coitu, & quando dissoluat matrimonium.*
- 6 *Incestuosi concubitus.*

Cognatio ꝑ naturalis consanguinitatis vel affinitatis habet rationem. Consanguinitatem facit propagatio plurium personarum ab vno communi stipite, eo quod de communi sanguine descendant, quarum duo sunt ordines. Vnus eorum, qui sunt in recta linea, quæ diuiditur in ascendentes & descendentes, ab vno medio, cuius ascendentes pater mater, auus auia, abauus abauia, & superiores, vt eiusdem medii descendentes, filius filia, nepos neptisve ex filio filiave, & eorum inferiores. Alius ordo eorum est, qui sunt in transversali vel obliqua linea, qui dicuntur collaterales, vt fratres fratrum filii, & eorum posterii agnati & cognati. *a*

Affines vero sunt, ꝑa quibus & dicta affinitas, viri & vxoris cognati: ideo ita dicti, quod duæ cognationes, quæ inter se diuersæ sunt, nempe viri & vxoris, per nuptias copulætur, & altera ad alterius finem accedit, nam causa coniungendæ affinitatis sic ex nuptiis. *b*

Circa hæc cognationem ꝑ matrimonii coniungendi prohibitio fuit, vt nulli in vtroque sexu permittatur ex propinquitate, sui sanguinis vel vxoris vsque ad septimum gradum generis vxorem ducere, vel cum incesti macula copulari præter ea, vt quemadmodum nulli licet Christiano de consanguinitate sua, sic neque de consanguinitate vxoris suæ vxorem ducere, propter carnis vnitatem, *c* gradus etiam aliter quam nunc prohibitionis aliquando obseruari. *d*

Sed hodie placuit, ꝑ ne prohibitio copulæ coniugalis quartum consanguinitatis vel affinitatis gradum seu generationem de cætero excedat. *e* Et si quis contra hanc prohibitionem præsumserit copulari, nulla annorum longinquitate defendatur, ꝑ cum diurnitas temporis non minuat, sed augeat peccatum. *g* Veruntamē de infidelibus ad fidem conuersis, si ante conuersionem suam secundum legis veteris instituta contra gradus consanguinitatis a canone denotatos fuerint coniuncti, responsum est, separari non debere post baptismum. *b* Obseruantur autem isti quatuor prohibitionis gradus, in primo genere, non in secundo aut tertio genere. *i* Prohibitio porro nuptiarum ratione affinitatis, est tantum inter virum & consanguineos vxoris, inter vxorem, & consanguineos viri vsque ad quartum gradum, sicque affinitas metienda, non autem inter consanguineos ipsos viri, & consanguineos vxoris, quia illi inter se non sunt affines. *k*

Cæterum ꝑ iure pontificio affinitas nascitur non tantum ex coniunctione facta cum legitima vxore, sed etiam ex coitu illicito, *l* ex quo & nascitur consanguinitas, & impeditur matrimonium cum consanguinea eius, quam quis antea ita illicite cognouit, *m* veruntamen non separabitur matrimonium ad dictum vnus vel coniugum dicentium, affinitatem præcessisse, nec ad communem viciniam rumorem, nisi idi-

F
et propinquus

si idipsum commune & notorium sit, & idoneis comprobatur testibus. *n* Dicitur autem impediri ex affinitate matrimonium cum consanguinea, si affinitas præcesserit matrimonium postea de facto contractum, quod ideo dissolvitur, non autem si iam matrimonio contracto per copulam vel per verba idonea, superveniat affinitas, quæ non dissolvit iam legitime contractum. *p* Ratione affinitatis, primam aut nupum vxorẽ ducere non licet, quia vitæ loco filia est, *q* neque nepotis aut pronepotis vxorem.

Incestuosis coniunctionibus, † quibus nec spes veniæ nisi a fornicatione separantur, attribuantur, si quis relictam fratris, quæ plene eius vxor existerit carnali coniunctione polluerit, *r* quod & in sponsa fratris locum habet, si frater germanam sororem in vxorem acceperit, *u* aut sororis filiam, aut ex ea neprem, fratris filiam, aut ex ea neprem, *x* aut consobrinam suam, *y* aut vxoris suæ. *z* Non est autem necesse admonere idipsum in abominanda patris & filia, matris & filii coniunctione, satis enim natura ultra iura id edocet. *aa*

SCHOLIA.

a De his omnibus, in l. 1. 2. 3. l. stemmatum, *g* l. iurisconsultus, 10. de gradibus & affinitatibus. *p* Quomodo autem computentur ista persona consanguinitatis per generationes quoad matrimonium & aliter, quam iure civili, in collateralibus, docetur in ca. series consanguinitatis, 1. & can. ad sedem Apostolorum, 2. & sequentibus, 35. qu. 5. & ibi frater & soror dicitur esse in primo gradu, seu unam facere generationem, ut filios fratrum secundam, & ita secundum gradum, nepotes ex fratribus tertiam, pronepotes fratrum quartam: sicque computatio graduum ibi incipit a fratribus a primo gradu, ca. tua nos duxit, 7. de consanguin. & affin. c. series, 27. & ca. licet, in prin. de testib. Quando agitur de linea a-

quali vel de personis computandis, quæ sunt in eodem gradu, ut frater & soror sunt in linea equali, item duo filii duorum fratrum, quemadmodum contra in linea inaequali sunt frater & filius filiave fratris, nam frater est in primo gradu, filius filiave fratris, in secundo: fig. diversa computatio lineæ equalis & inaequalis. Si quid in equali sic dicimus. Quoto gradus vnus ex contrahentibus distat a cõmuni stipite vno patre vel avo, toto gradu, stipite demto, distat ab eo, de cuius cognatione queritur, iure pontificio, non duplicato gradu, ut iure civili, ca. quod dilectio, 1. de consanguin. & affin. In linea vero inaequali, velut si agatur de fratre & nepote ex fratre, sic dicimus, Quoto gradu remotior gradu distat a cõmuni stipite, toto distat ab eo, de cuius cognatione queritur, c. fin. de consanguin. & affin.

b Verba ex Modestino Iurisconsulti in l. non facile, 4. §. cognationis substantia, de gradibus affinita. Pand. explicantur in capit. porro, 35. qu. 5.

c verba habentur in can. nullum, in 1. & 2. sic incipit ca. nec eam, ca. sane, ca. progeniem, cap. penultim. 35. quæstio. 2. & de affinitibus, in ca. qui desponsatam, §. fin. 27. quæst. 3.

d ut vsque ad quartam generationem, in ca. de propinquis, 35. qu. 2. c. 1. de consanguin. & affinita. libr. 4. tit. 14. interdum vsque ad septimam generationem, ut in ca. progeniem, 6. ca. de consanguinitate, 17. can. nulli ex propinquitate, 19. eadem 35. qu. 2. Fuit aliquando Anglis permissum matrimonium, in quarta & quinta generatione, ca. quadam lex terrena, 20. eadem 35. qu. 2. quod prohibitum in c. contradicimus, 21. ead. qu. 2. & in concilio Vormacensi, ca. 32. unde sumtus est canon, in copulatione, 18. eadem 35. quæst. 2. Refert rursum Isidorus, lib. 9. Etymologia, c. 6. ex Dico Augusti 10. lib. 15. de ciuit. Dei, c. 16. & in c. 1. 35. qu. 4. vsque ad sextum generis gradum consanguinitatẽ in matrimonii pro-

- hibitione constitutum, ut sicut sex atibus, A i in c. 1. & in dicto ca. non debet. de consan-
mundi generatio & hominis status fini-
tur, ita propinquitas generis tot gradibus
terminaretur.
- e c. non debet, 8. de consanguinita. & affinit.
vide beatum Thomam late in 4. libr. sen-
tentiarum distinct. 40. q. 1. artic. 4. Qui-
dam hanc prohibitionem etiam veram in-
telligunt inter descendentes, usq; ad quar-
tum gradum tantum, ut inter collatera-
les, alii ex Theologis in collateralibus tan-
tum locum habere autumant, existiman-
tes inter ascendentes & descendentes prohi-
bitionem extendi usque ad infinitum, vi-
de l. nuptia, § 3. & ibi glossam, de ritu nu-
ptiarum, interpretes ad dictum cap. non
debet.
- f dicto ca. non debet, in fine. Sic nulla currit
prescriptio contra matrimonium, ut olim
currebat, sicut notat glossa. Sicuti nec pre-
scriptio locum habet contra votum, can.
quod Deo patri, 33. que. 5. c. sicut nobis, de
regula neque consuetudo permittens ma-
trimonium contra prohibitionem admit-
titur, sed tanquam corruptela reprobatur,
ca. quod super, 4. de consanguinit. neque in
matrimonio excusat, in c. si. de sponsa duo-
rum. Quamvis aliquando consuetudo,
qua personas alioquin legitimas ad contra-
hendum reddit illegitimas, si oriatur ex
non observantia eius scandalum, retineat-
ur, in c. 1. & c. super eo, de cognatio. spiri-
tual. c. obiciuntur, 3. 2. que. 2. ubiunque
enim consuetudo est rationalis circa ma-
trimonium, & non potest permitti sine scan-
dalo, potest autem servari sine peccato mor-
tali, ea iuri preiudicat, dict. ca. super eo, de
cognat. spirita. & ca. quod dilectio, de con-
sanguin. & affini.
- g dict. c. non debet, in fine, ubi & ratio ratio-
nis adicitur, tanto graviora esse crimina, E
quo diutius detinent animam alligatam,
ut & in c. si. c. quanto, de consuetud. in ca.
non satis, & seq. de Simonia.
- h c. de infidelibus, 4. de consanguin. & affini.
c. gaudemus, de divor.
- A i in c. 1. & in dicto ca. non debet. de consan-
guin. & affinit. ubi explicatur copiose per
glossam ad verba, in secundo, quid sit pri-
mum, secundum, tertium genus affinita-
tis, sitque interim exemplum; vxor fratris
mei est mihi in primo genere affinitatis in
primo gradu, mortuo vero fratre meo, si
vxor eius alteri nubat, ille erit mihi in se-
cundo genere affinitatis, & si iterum mor-
tua vxore fratris mei, secundum eius vir a-
liam ducat, erit illa mihi in tertio genere
affinitatis, & c. cum quibus etiam olim
consistebat prohibitio contrahendi mari-
monii, ca. de propinquis, cap. penultima §.
item illud Fabiani, 35. q. 3. dict. cap. non
debet.
- B k capit. quod super his, 5. de consanguinit. &
affinit.
- l c. nec eam, 35. qu. 2. iure civili tantum ex
nuptiis. l. 4. §. affines, de gradibus affinit.
- C m & in matrimonii ius naturale & pudor
inspicitur, ita non licet patri naturali filiam
ducere, l. adoptiuus, 1. 4. §. seruilis, de ritu
nuptia. nec vulge quasi am sororem, & in
summa nihil interest ex iustis nuptiis co-
gnatio descendat, an non, l. & nihil inter-
est, 5. 4. de ritu nupt. P. vide Plauonem, 8.
de legib. & 8. de repub.
- D n cap. fraternitatis tua, 7. cap. ex literis, 8. &
sequen. de eo qui cognouit consanguineam
vxor. lib. 4. tit. 13. Ceterum missus ad co-
pulam cum emissione etiam seminis, qua
in vas mulieris non est ingressa, non facit
affinitatem impediens matrimonium,
quoniam ea damnabilis sit, cap. 11. ex-
traordinaria, 35. questio. 2. facit cap. fin.
de sponsal.
- o ca. de illo, 3. c. super eo, 5. de eo qui cogno.
consanguin. vxor. sua.
- p c. discretionem, 6. & can. tua fraternitatis
denotio, 10. eod. tit. de eo qui cogno. con-
sanguin. vxor. sua.
- q cap. sicut vir, 35. questio. 2. §. affinitatis,
de nuptiis, idem Leuit. cap. 18. vers. 15. l.
nemini, 17. C. de nupt. lib. 5. tit. 5. l. fin. de
condict. sine causa. lib. 1. 2. P. tit. 7. l. si ad-
ulterium

teriu cum incestu, 38. ad leg. Iul. de adult. A
libr. 48. P. tit. 5.

r c. qui desponsatam, 27. q. 2. dist. 1. nemini.
Quia appellatione nurus non tantum filii
uxor, sed etiam & nepotis & pronepotis
continetur, licet aliqui has pronurus ap-
pellent, l. adoptiuus, 14. §. nurus quoque. de
ritu nupt. libr. 23. P. tit. 2.

5 In concilio Agathensi. ca. 61. in Arela-
tensi 3. c. 2. in Epanensi, capit. 30. in Turo-
nico 2. cap. 2. in capitularibus adiectis, ca.
200. in c. 8. de incestis 35. q. 2. §. inter eas
quoque personas, de nupt. apud Iustinian.
l. nemini, 17. C. de nupt. Incestum genera-
liter dicitur committere, qui ex his, quas
moribus prohibemur uxores ducere, ac-
ceperit, l. sorores, 39. §. 1. & l. final. de rit.
nupt. iure gentium vero incestum comit-
tit, qui ex gradu ascendantium vel descen-
dentium uxore duxerit, vel ex latere ve-
ritam vel affinem. Cur autem lege diuina
aliquando fuit permittum nubere proxi-
mis, & incestus non fiebat, ut in ca. 36. nu-
merorum, non nunc, vide rationes apud
D. Augustinum, libr. 15. de ciuita. Dei.
ca. 6. & in c. 1. 36. q. 1. Causus etiam alias
cur legibus Romanis vetitum fuerit con-
sanguineas ducere, refert Plutarchus in
problematis.

t dist. ca. de incestis & Leuitici 18. vers. 16.
& sequen. & ibidem quoque vers. 8. So-
rorem (inquit) uxoris tuæ in pellicatum
illius non accipies. Et in l. fin. & l. fratris
uxorem, 5. C. de incest. nupt. libr. 5. tit. 5.
fratris uxorem ducendi, vel duabus soro-
ribus coniungendi licentia submouetur, &
improbatum mos contrarius Aegyptiorum
in leg. licet, 8. eod. tit. videnda epistola D.
Basili ad Diodorum de eo, qui duas soro-
re duxerit, & ca. 18. Apосто. Qui duas
sorores vel consobrinas vel consobrinam
duxerit, clericus fieri non potest, nouella
vero Sisinnii & Xiphilini in iure orientali
veiat, ne quis sororem sponse suæ ducat.
Permissum tamen quis dixerit, imo inf-
sum populo Israelitico, ut frater suscitaret

semè fratri suo in uxore eius relicta. Deut.
25. vers. 5. & seq. Rub. c. 4. vers. 7. verum
lex illa habebat a Deo necessitatis imposi-
tam causam, de qua disputatur in princi-
pio, 35. q. 1. Et ideo in c. fi. de diuori. libr.
4. tit. 19. ex dispensatione, Liouiensibus
de nouo ad fidem conuersis propter infir-
mam fidem gentis, concessum fuit, ut ma-
trimoniis iam contractis, cum relicta fra-
trum vterentur, si sine prole fratres dece-
ssent, in posterum tamen tali copula in-
hibita.

v ca. si quis desponsauerit, 27. q. 2. ca. ad au-
dientiam, 4. de sponsalib. can. vna tantum,
§. Ioannes, 26. dist. 1.

x dist. ca. de incestis, 35. q. 2. Leuit. cap. 18.
& 20. D. Matthæi, c. 14. ut nefandum
scelus coniunctionem fratris & sororis sub
grauissima pena interminatione damna-
tum dicitur, in l. 2. Si nuptie ex rescript.
petantur, libr. 5. C. tit. 8. l. libertinus, de ri-
tu nuptia. P. l. neminem, 17. C. de nuptiis,
cap. 2. de nupt. apud Iustinian. l. si stipulor,
35. §. item quod legis, de verbor. obligat.
libr. 45. Pandect. tit. 1. Sic & in epistolis
Ouidii Canace de fratre Machario con-
queritur.

Cur vnquam plus me frater quàm frater
amasti.

Et tibi, non debet quod soror esse,
fui?

Inter Aegyptios duxit uxorem sororem
suam Arsinoem Ptolomeus. Sed Herodia-
nus ait, id factum fuisse contra Græcorum
& Macedonum leges. Sed & Persæ, qui
permittiebant connubia cum sororibus &
parentibus reprehenduntur ab Aristotele,
libr. 2. Politico. & libr. 9. de historia ani-
mal. capit. 47. a Chrysostomo homilia, de
Pentecoste in fine. a D. Augustino. q. 61.
in Leuit. 1. a Tertulliano in Apologetico,
c. 9. Suetonius inter flagitia Caii Impera-
toris in eius vita refert, quod sorore Don-
sillam uxoris loco habere voluerit. Ea-
dem prohibitio ducendi sororem extendi-
tur ad sororem vulgo quesitam, in l. & ni-

nihil interest, § 4. de ritu nupt. detestatur A
 Et hanc coniunctionem Plato 7. de legib.
 Prædictarum personarum coniunctiones
 prohibentur in d. l. nemini. de nupt. C. de
 fratris & sororis filia etiam an l. fi. C. de in-
 cest. nup. in l. 2. si nuptia ex rescri. petan. C.
 lib. 5. tit. 8. l. etiam si, § 6. de ritu nuptia. &
 de sororis pronepte non ducenda in l. soror-
 ris, 39. de ritu nuptia. §. 3. de nuptiis. apud
 Iustinia. quidam & existimant iure ci-
 uili aliquando permissum fuisse matrimo-
 nium cum fratris filia, uel cum soror-
 is filia, etiam si frater & soror in eodem
 gradu sint & filii eorum, ut Iuliani frag-
 mentum in titulos. tit. 5. § 6. exprimit. sic-
 que obseruauit. l. 38. §. 1. de adulteris, P.
 & l. 39. & 56. de rit. nup. P. de sororis filia
 nepte & pronepte loqui, & l. fi. de condict.
 sine causa. & l. 1. §. 1. de ritu nupt. loqui de
 auunculo non de patruo. Erant & permis-
 sa cum fratris filia nuptia ante Constanti-
 num magnum, ut liquet ex concilio Tauto.
 libr. 2. Prohibuit & Nerua, ut scribit
 Xyphilinus ex Dione, ne quis fratris filiam
 duceret. Attamen inter collaterales in ter-
 tio gradu matrimonium prohibitum, in l.
 nemini, 17. de nupt. C. & iure pontificio,
 usque ad quartum, quarto incluso. dicit. c.
 non debet, de consanguinit. & affinita. ca.
 lueras de restitut. spolia. quia intra quar-
 tum gradum sunt huiusmodi. intra quem
 matrimonium prohibetur. in dict. cap. non
 debet, de consanguin. & d. ca. lueras, de re-
 stitu. spol. ita duorum fratrum filii & filia
 inter se coniungi non possunt. sicque in l. 1.
 de incest. nupt. in C. Theodosiano & Caius
 libr. 1. institut. tit. 4. de matrimonio fra-
 tris dicunt amittimos & consobrinos, nul-
 la ratione permitti coniungi, in institutio-
 nibus quoque Theophili, lib. 1. tit. de nupt.
 δύο ἀδελφῶν cum negatina sic scribitur. δύο
 ἀδελφῶν ἀπείριον ἢ θυλιῶν παίδες, ἢ ἀδελφῶν, ἢ
 ἀδελφῆς, ἀλλήλους ἢ θυλιῶν παῖδας καὶ ἀδελφῶν
 πῶς, id est, duorum fratrum uel sororum,
 uel fratris aut sororum liberi non possunt
 mutuo nuptiis coniungi. Qui locus ma-

le conuertitur per interpretem Latinum,
 per affirmatiuam, dum ait, posse inter se
 nuptiis coniungi, uertit autem affirma-
 tione propter §. duorum autem fratrum, de
 nuptiis apud Iustinia. ubi Tribunianus af-
 firmatiue permittit duorum fratrum uel
 duarum sororum filios matrimonio sibi con-
 iungi, ut & permissum in l. celebrandis, C.
 de nupt. & in exemplo legis Lucius Titius,
 §. filiam, ad senatusconsultum. I. rebell. & leg. qui
 ex fratribus, de condi. instit. ut & in sacra
 pagina hac coniugia uidentur, aliquando
 probata consobrinatorum, ueluti quando Ia-
 cob duxit Rachelem & Liam filias auun-
 culi sui Laban. Erat enim Laban frater
 Rebecca matris Iacobi. Verum hodie iusti
 rationibus, ut dictum prohibita coniugia
 fuerunt iure pontificio consobrinatorum, ut
 in ca. Apostol. 8. Qui consobrinatorum quam
 uocat in uirum, uxore duxerit, clericus esse
 non potest, uide D. August. lib. 1. de ci-
 uilit. Dei, c. 16. Prohibetur & expressim c.
 de incestis, 35. q. 2. uxorem consobrinatorum
 accipere, & in concilio Agathensi, ca. 61.
 de consobrinatorum uxore non ducenda cauetur,
 in c. inuenis, de sponsal. & dicitur postea,
 aa Existimatur abominabilis coniunctio pa-
 tris & matris cum filiis, & inter eas perso-
 nas, quæ parentum liberorumque locum
 tenent, §. ergo non omnes, de nupt. apud Iu-
 sti. l. nuptia, § 3. & l. fi. de rit. nup. P. l. ne-
 mini, C. de nupt. etiam si sit filia uulgo que-
 sita. l. adoptiuus, 14. §. unde nec uulgo, & l.
 nihil interest, § 4. de rit. nuptia. uide qua-
 dam singularia quæ hac dere tradidimus
 lib. 9. Synagmaturis c. 17. ubi de nefariis
 coniunctionibus & diuinis penis earum
 egimus.

CAPVT XII.

De dispensatione in prohibitione ma-
 trimonii.

Cæterum in prohibitionibus matrimo-
 nii, dispensatio in contrarium aliquan-
 do a summo pontifice impetratur, per quæ
 inter consanguineos & affines ex uera &
 legitima

legitima causa, singulari iure matrimonia A
permittuntur & tolerantur. a

S C H O L I A.

a *Exempla ponuntur in c. gaudemus. 8. de
diuor. cap. quod dilectio, de consan. & cap.
quadam lex, §. sed idem, q. 3. §. 2. c. ad sedem,
§. hanc computationem, 3. §. qua. §. verum
quaritur in quoto gradu possit dispensare
summus Pontifex inter cognatos, utaque
inter descendentes & ascendentes non pos- B
se dispensare in linearecta in nullo gradu,
absolute putant, ut Hostien. Ioannes An-
dreas ad dict. cap. non debet, de consangu.
& affin. quod proculdubio iure civili Ro-
mano probatur, in l. nuptia, de rit. nup. alii
inter Theologos distinguunt. In collatera-
libus vero quidam dicunt, nec summum
pontificem dispensare in primo vel secundo
gradu posse, glossa ad ca. proposuit, de con-
cessio, praben. glossa ad cap. literas, de resti- C
tutio, spoliator. latus gloss. in ca. pictatum,
30. q. 1. qui non possit summus pontifex in
gradibus iure diuino prohibitis dispensa-
re, dict. ca. literas, in Leuitico autem. c. 18.
ver. 9. & seq. prohibebatur. Non reuelabis
turpitudinem sororis tuae ex fratre, sine ex
matre qua foris vel domi genita est. Dicunt
autem eius nihil ibi additum fuerit expresse
de filia sororis, tamen filiam sororis, appella-
tione sororis contineri, c. quaritur cur Pa-
triarcha, 2. 2. q. 2. In tertio autem gradu a-
iunt, non fuisse prohibitum iure diuino ma-
trimonium, & ideo dispensasse Gregorium
in eo, in c. quadam, 3. 3. q. 3. affert glo. ad d.
ca. pictatum, scriptum esse in Leuit. c. 18.
Non reuelabis turpitudinem sororis tuae &
filia eius. Quod tamen falsum est, neque
ita scriptum inuenitur de sororis filia. Quā-
obrem alii ut dicta gloss. c. proposuit, & ca. E
pictatum, dicunt, veriusque putant in Le-
uitico quidem fuisse prohibita coniu-
gia inter ascendentes & descendentes, non
inter collaterales, & ideo posse Papam in
secundo gradu inter collaterales dispensa-
re, seq. tradunt in c. quaritur, 2. 2. q. 3. eam*

ductam fuisse, cum qua dispensatum fuis-
set in secundo gradu, accessit tamen. c. lite-
ras, de restitutio. spoliator. vbi asseritur non
posse Papam, in 2. gradu dispensare. Sed
explicanti illa verba, non potest, id. non
vult, vel non expedit, vel non potest de
facili, ut notat ibi glo. ad verb. non potest,
& in c. si Paulus, 3. 2. q. 5. in gloss. ad verbū,
suscitare. Eo quod summus Pontifex si ve-
lit potest dispensare supra ius ex plenitudi-
ne potestatis in his, que non sunt contra ar-
tículos fidei, & que non ledunt generalera
statum ecclesie, capit. proposuit, de concessio.
prabend. accepta a Deo potestate, cle-
men. pastoralis. §. fin. de sententia & re iu-
dica. D. Mat. ca. 6. Et quamuis aliquid
dicatur non posse ex sua persona, potest tan-
quam Vicarius Dei, ut dicitur in simili.
in cap. inter corporalia, de translation. epi-
scop. Erant olim gradus prohibitionis ma-
trimonii vsque ad sextum & septimum restri-
cti, hodie vsque ad quartum. c. non debet,
de consang. quo fit, ut quia summus ponti-
fex potuit restringere, quod poterit & in
illis dispensare, qui a eius est interpretari,
eius est & codere. l. 1. & si. C. de legib. neg.
per conciliorum vel canonum decreta, a pre-
decessoribus pontificibus constituta cense-
tur adempta potestas successori pontifici di-
spensandi, c. innotuit, 20. de electio. Sed &
in secundo gradu collateralium dispensa-
tum inuenimus ex causa in cap. gaudem-
mus, de diuor. c. de infidelibus, de consan-
guin. & affinit. c. si. qui filii sunt legit. in ca.
quadam, 3. 5. q. 3. Refert Martia. in leg.
qui in prouincia, 5. 7. §. de rit. nupt. Mar-
cum & Lucium Imperatores dispensasse in
matrimonio Flauie Tertullie, que auuncu-
lo nupta erat, quia ignara iuris abauia
huic matrimonio iuncta erat, & cum eo per-
manserat 40. annos, & ab eo liberos susce-
pisset, atque filios legitime inuenitur & di-
stincto facta a Cesaribus. in l. si. si nup. ex re-
scrip. petant. Dispensatum & per illos iniu-
stis matrimonius. in l. si. senatori, de rit. nup.
Hodie autem dispensatio impetrat. r. a sola

summo Pontifice in gradibus prohibitis, A
 quia haec cognitio est iuris ecclesiastici, ut
 contra interdictum ecclesia & sacrorum
 canonum contracto matrimonio, in concilio
 Triden. sessio. 24. cap. 12. Si tamen age-
 retur de pœnis civilibus impositis a iure ci-
 vili, matrimonium interdictum contra-
 hentibus, in casibus in quibus matrimonium
 quidem nihilominus contractum tenet, sed
 pœna civiles non evitantur, ut in cap. 1. de
 sponsalibus, tunc dispensatio in his esset quo-
 que a principe seculari impetranda, & non
 a summo pontifice, ut in l. si tutor. C. de in-
 terd. matrimon. Possent & proponi exem-
 plum in matrimonii contractis a filiis fami-
 lias insciis & inuitis parentibus contra-
 edictum Henric. 2. eius nominis, Regis in
 Gallia, ad evitandas enim eius pœnas ad-
 eundus esset princeps. Id ipsum si de legiti-
 matione filiorum, quod pertinet ad bona
 temporalia ageretur, cap. per venerabilem, C
 qui filii sint legitimi, l. qua in prouincia, s.
 D. de ritu nupt. P. Notat Panorm. ad ca.
 proposuit, numer. 16. de concessio. prebend.
 quod Papa nunquam possit dispensare in-
 ter ascendentes & descendentes, in secundo
 gradu, inter existentes vero in linea colla-
 teraliū equali dispensare in secundo gra-
 du, nō si sint in linea inaequali, ut ecce cum
 filiis duorum fratrum, vel cum consobri-
 nis poterit, quia sint in secundo gradu in
 linea equali, at cum patruo & nepte, quae
 est fratris filia, non potest, quia sunt in li-
 nea inaequali, & frater est in primo, neptis
 in secundo gradu. Vide Ancharan. consil.
 374. & notata in ca. literas, de restitutio.
 spolia. in ca. gaudemus, de dinor. & de in-
 tellectu. ca. gaudemus Sotus, lib. 4. senten-
 tiarum, dist. 40. quest. 1. artic. 4. Nota-
 tur, ut impius Heraclius Imperator, a Sa-
 bellico, lib. 6. Ennea. 8. & a Pomponio La-
 to, quod filiam sororis in uxorem duxerit, E
 item & a Cornelio Tacito, libr. 12. Anna-
 lium Claudius Caesar, quod neptem Agrip-
 pinam duxerit. Sic enim scribit, pactum
 inter Claudium & Agripinam matri-

monium, iam fama, iam amore illicito
 firmabatur, necdū celebrare solemnia
 nuptiarum audebat, nullo exempto de-
 ducta in domū patris fratris filia. Quin
 & incestus, ac si sperneretur, ne in ma-
 lum publicū erumperet, metuebatur.
 Et paulo post refert Vitellium ut Senatū
 inclinaret ad consensum eius matrimonii
 dixisse, ut statueretur documentum, quo
 uxorem imperator acciperet. At, inquit,
 nona nobis in fratrum filias coniugia, sed
 aliis gentibus solemnia, nec vlla lege pro-
 hibita, & sobrinorum diu ignorat tempo-
 re addito percrebuisse. Subiicit deinceps
 decretum factum fuisse in eius gratiam a
 Senatu, quod erat veluti dispensatio, quo
 iusta inter patruos fratrumque filias nu-
 ptiae etiam in posterum statuerentur, ve-
 rum non esse reperiunt, nisi vñ, talis ma-
 trimonii cupitorem, Taledicum Severum
 equitem Romanū, quem plerique Agrip-
 pina gratia impulsū ferebant. Dispensa-
 tur ipso iure cum filio natis ex incestuoso
 concubitu, vel ex illegitimis nuptiis, ut
 perinde ac ex iusto & legitimo matrimo-
 nio nati essent, habeatur, si matrimonium
 quod postea dissoluitur ob impedimentum
 deinde cognitum, publice ex more ecclesia
 fuerit contractum, nullo obiecto impedi-
 mento, aut cognita contrahentibus, sal-
 tem ab vno illorum, c. 2. c. ex tenore, ca. re-
 ferente, qui filii sint legitimi. Caterum ubi
 impedimentum cognitum esse coeperit, de-
 bent a coniunctione separari, qui tale ma-
 trimonium contraxerint, vel dispensatio-
 nem pro retinendo matrimonio impetrare,
 quae aliquando ex graui causa conceditur.
 Alioquin si clandestine matrimonium fue-
 rit contractum inter consanguineos, vel
 alioquin prohibitos, quamuis nescierint
 impedimentum, tamen praesumuntur sci-
 uisse, & ideo ita contracto matrimonio non
 possunt dici legitimi filii inde nati, etiam
 ante obreptionem impedimenti, ca. cum in-
 hibitio, de clandestin. despons. glossa. in ca.
 referente, qui filii sint legitimi. Ideo legiti-
 matione

maione egent, & matrimonium dispensatione. In dispensatione quoque & prohibitionem matrimonii ratione cognationis spiritalis, obseruandum in primis erit concilium Tridentinum sessio. 24. de reformat. matr. ca. 3. quod abrogauit prohibitionem inter baptizatum & filiam patris sui, interque matrem filiam & baptizatum, & voluit iuxta sacrorum canonum instituta inter suscipientes a baptismo & baptizatum, baptizatiue patrem & matrem contrahitatum cognationem spiritualem: quo pertinet ca. super quibus, c. plectatum, ca. fi. 30. q. 1. c. super eo, & fere totus titulus de cognat. spiritali. Possunt etiam hodie iungi matrimonio patris & matris unius suscepti, ita maritus & uxor simul unum ex fontibus leuare possunt. facit textus cum glossa. in c. fin. 30. q. 4. Refert & Papius l. Tomo 3. Notariorum, libr. 4. tit. des lettres & despences de Mariage, Senaui Parisiensem 28. Aprilis contra quendam senatorem, qui sub pretextu futuri matrimonii impragnasset quandam viduam, & voluit aduersus matrimonium excipere, quod unum ex filiis eius leuasset in sacro baptismo statuisse, non obstante exceptione, quod is adiret summum pontificem, & obtineret dispensationem eam duccendi. Maritus & uxor affines inter se non sunt, sed sunt principium affinitatis, l. non facile, §. affines, de gradib. affin. c. 1. de sponsalib. & matrimo. In dispensatione aliorum impedimentorum recte Angelus Clauasius, in verbo matrimonium, 3. in 18. impedimento resoluit, quod quadam sunt impedimenta, qua remouentur consensum, sicut est impedimentum erroris persona & status libertatis, metus coactionis, priuationis mentis, & sensus, in quibus quoadmodum summus pontifex non potest implere consensum, sine quo non est matrimonium, sic nec in ipsis potest dispensare, vel ipsa impedimenta tollere. Alia vero sunt impedimenta ex statuto ecclesie, cuiusmodi sunt interdictum feriarum, voti, ca-

stus, agnationis spiritalis vel legalis criminis, disparitatis cultus, ordinis, publica honestatis, impotentia cocundi, consuetudinis, consanguinitatis, affinitatis, in quibus summus Pontifex potest dispensare.

CAPVT XIII.

- 1 De separatione matrimonii contra prohibitionem contracti ob cognationem.
- 2 Ob cultus diuini disparitatem.
- 3 Ob adulterium.

SI quando a coniugibus separari propter cognationem propinquitatis petierint, duobus vel tribus testibus, qui de eadem consanguinitate super sint, vel totidem senioribus vel melioribus, viris loci eiusdem, id ipsum debet comprobari. Probatio autem testium debet fieri duplici adhibito iuramento Primum, vt iurabit se non priuato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sunt ad hoc iurandum se inductos, sed sicut ipsi dicunt rei veritatem accepisse a maioribus suis, & credere ita esse. Admittebatur & hoc ipsum testimonium antiquitus de auditu, quando ad septimum vltque gradum prohibitio matrimonii extendebatur, cum propter hominum breuem vitam testes, de visu deponere non possent. Postquam tamen prohibitio reducta est ad quartum tantum gradum, de hoc genus testimonii reiectum fuit, de auditu, in consilio generali. Nisi forsitan personae graues extiterint, quibus merito sic fides adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus suis, non utique ab vno solum, quia is non sufficeret si viueret, sed duo ad minus exigentur, nec etiam se didicisse ab infamibus & suspectis, sed a fide dignis omni exceptione maioribus sufficit dicere, cum satis absurdum videretur eos admitti, quorum repellerentur auctores. Subinde postquam iurauerint, quod non odio amore, vel lucro ad testificandum accedunt, debent deponendo personas expressis no-

minibus vel demonstratione vel circumlocutione sufficienti designare, & ab utroque latere singulos gradus data computatione distinguere, & deponere, se vidisse personas, vel saltem in vno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta domini separare.

² Facit & cultus diuini disparitas, ¶ ne Christiani non Christiana persona, possit coniungi Iudæo, pagano, seu gentili. Et si quando ex gentilibus coniugatis, vel Iudæis, alter velit amplecti fidem Christianam, alter nolit, neque possit etiam habitare cum fidele sine contumelia Dei, aut si infidelis velit trahere fidelem ad peccatum mortale, poterit tunc, qui ad fidem conuersus est, non aliter, cum alio aliave matrimonio contrahere. Si tamē antequam cum alio aliave contraxerit, relictus in infidelitate conuertatur quoque ad fidem, tenetur eius matrimonium retinere. *k* Cæterum si vnus ex fidelibus coniugibus labatur post contractum matrimonium in heresim, vel in infidelitatem, non ideo tamen dissoluetur matrimonii vinculum, quamquam remanente vinculo possint aliquando separari, quoad thorum. Diuersitatis ratio est, quia licet inter infideles matrimonium verum sit, tamen non est ratum, & dissolubile est. At inter fideles contractum, verum & ratum est, & ideo postea insolubile. *m*

³ Meretricem quoque ¶ ducere, quam nullo pacto a luxu carnis sue reuocare non valeas, & ita fidem coniugii seruatura non fit, prohibitum fuit: *n* eam vero, quæ ad frugem melioris vitæ, coniugio properat nubere, ducere, meritum est, & inter opera caritatis, & proficit ducenti ad remissionem peccatorum, *o* verum per adulterium non vinculum dissoluitur matrimonii, quamuis thorus & cohabitatio separatur, donec iusta fiat reconciliatio. *p*

S C H O L I A.

a Hac qua sequuntur sunt ad verbum in ca. quoties, 5. de testibus, libr. 2. tit. 20. simile in cap. 1. 2. 3. & can. de parentela, 5. ca. episcopus, 7. ca. sequen. 8. de parentela, 35. quæst. 6.

b dict. cap. quoties, & cap. licet, 47. §. fin. de testibus.

c dict. cap. licet. & l. non facile, de gradibus affinita.

d dict. cap. licet, & cap. non debet, de consanguin. & affin.

e quod ponitur in dict. c. licet, 47. de testibus quodq; ibi explicat Guido Papaus & Dominicus in ca. prisca, 55. dist.

f Vnius testimonium non probat hic, ut & in can. 4. si duo, 35. q. 6. c. licet vniuersis, 21. de testib. & in aliis negotiis, l. iurisurandi, 9. §. 1. de testibus. C. lib. 3. tit. 20. l. maritus, 20. de questionibus, lib. 48. P. iii. 18. nisi matrimonium nõ esset perfectum,

C nam tunc vnius testimonium impediret contrahi, quamuis perfectum non dirimat, ca. super eo, 22. de testibus. ca. cum in tua diocesi, 27. de sponsal.

g l. ubi numerus, de testib. P. c. licet vniuersis, 23. eo. Matth. 18. Luc. 17. in ore duorum vel trium, sit omne verbum.

h hac qua sequuntur ponuntur in d. ca. licet, 47. §. fin. de testibus.

D i ca. omnes, ca. cane, 15. & sequentibus, 28. q. 1. ex concilio Agathensi, c. 40. & 67. & dno Augustino 1. de ciuita. Dei. c. 12. 13. 14. ex concilio Laodicensi, capit. 31. Aruernensi, cap. 6. Aurelianensi, 2. c. 19. Nec obest quod Moses duxit Ethiopissam. §. item obicitur, 2. quæst. 7. quia illud fuerit factum in figuram, quod Christus sibi copulaturus esset ecclesiam ex gentibus, §. his itaque 2. quæ. 7. & ideo nec licuit postea 3. Esdra, c. 8. & 9.

E k c. quanto, o. gaudemus, de diuort. ubi hac latius explicatur, can. 1. & 2. & c. idololatria, 5. & aliis sequentibus, 28. quæ. 2. ca. sic enim, 28. q. 1. c. si infidelis, 7. & ca. iam nunc, eadem 28. q. 1.

Ind. c. quanto, § c. 2. de divor. vide concilium Tridentinum, session. 24. de sacramento matrimo. c. 5.

M in dist. c. quanto, c. omnes, 14. §. item cum dicitur, 28. q. 1. dicitur non esse veram pudicitiam hominis infidelis, cum coniuge sua, quantum ad effectum ad premium videlicet aeterna salutis.

N ca. apud misericordem, 10. §. fin. ca. non enim, 11. §. ca. integritas, 13. §. fin. 32. q. 1. cap. inter opera, 20. de sponsal. Hieron. **B** in Oseam, lib. 1. c. 1.

P cap. 3. §. fin. de adulteris cum similib. de quibus dicemus Deo fauente infra, ca. 15. in glossa l.

CAPVT. XIII.

De aliis prohibitis matrimoniis se parandis.

Separatur & de facto contractum matrimonium, in quo error interuenerit in persona, **a** & in conditione status libertatis, **b** Sed & si quis alterius vxorē viuente marito per adulterium polluerit, & ei viuente viro iurauerit, de ea ducenda in vxorem post mortem eius, prohibetur ei tale matrimonium, **c** vt neque licet contrahere matrimonium cum ea quam quis sibi de facto viuente propria vxore matrimonium contraxit. Si adultera est quipiam in mortem vxoris eius machinata, siue fidem dederit aut non dederit, quod ea mortua ei esset nuptura, hæcque prohibitio ex canonibus perpetua est, **d** aliquando etiam prohibitum fuit raptæ raptori se coniungere, fuitque hoc matrimonium anathematizatum, **e** postremis tamen temporibus permissum, si prior diffensio transeat postea in consensum, nisi **E** si aliud impedimentum aliunde prohiberet. **f**

SCHOLIA.

a Veluti si quis putans cum certa contrahere altera ei supponatur, vt quando pro Rachele supposita est Lia Iacobo, Genes capit.

29. quia errans non consentit. cap. cum locum, de sponsalibus. l. si quis per errorem, de iur. omnium iudic. Persona itaque error debet esse, quando altera vel alter pro alio aliove, in quam quemue quis consentit tantum subicitur, in can. in aliquibus, 28. qua. 2. Hic error dirimit matrimonium, non autem si error sit circa qualitatem persona, vt in dignitate, vel in virginitate, vel corruptione, vel honorum eius, vt docetur in principio 29. q. 1. vbi hac explicatur. Quando tamen repudiū liberum erat tempore Moysi, Deut. 22. vers. 14. qui despondisset sibi in vxorē virginem, si talem non inuenisset, poterat eam dimittere.

b vt si inuenerit coniugem seruilis conditionis, quam existimauerat liberam, dummodo postquam eam conditionem rescuerit, nec verbo nec facto in coniugem postea consenserit. c. si. de coniugio seruorum. libr. 4. tit. 9. nam qui post quā sciuerit ancillam vxorem quam putauerat contrahendo liberam, si eam cognouerit, non soluetur matrimonium, quod iure hoc valet etiam inter seruos & ancillas, seu inter liberos & seruos, c. 1. §. 2. eod. tit. vide Sotum libr. 4. sententiarum, 35. dist. qua. 1. art. 2. can. si quis liber, c. si quis ingenuus, 4. ca. si femina, 3. 29. q. 5. Si autē tempore nuptiarum ambo coniuges fuerint liberi, & alter illorum postea maluit se seruum vel ancillam se fecerit, non soluetur matrimonium ante contractum, c. penult. 29. q. 2.

c can. relatum, 4. 31. q. 1. Ideo separatur hoc matrimonium, c. ex literarū, c. 4. cum haberet, 5. de eo qui duxit in matrimo. quam prius pollu. per adul. lib. 4. tit. 7. c. in primis, 2. q. 1. c. de coniugali, 27. q. 2. Requiritur autem antequā matrimonium contractum cum adultero vel adultera separatur, primum q. eius maritū, cum qua contractum est viuente illo, is qui contractum, viuere sciuerit nō aliter. c. 1. de eo qui duxit in matrim. quā prius polluit per adul. Secundo requiritur, vt cum datione fidei de alia ducēda qua sciret viuere alia prima, coniunctū sit

Rrr 2

- adulterium, alioquin sola datio fidei sine A
adulterio non constituit impedimentum,
c. significasti, 6. Et ca. fin. de eo, qui dux. in
matrimon. quam prius poll. per adul. cap.
1. 31. q. 1.
- d c. super hoc, 3. de eo qui duxit in matrimo.
quam polluit per adul. vide beatum Tho-
mam, in 4. sententia. 37. d. q. 2. art. 2. ca. si
quis vivente, 31. qu. 1. quibus in locis duo
observantur concurrere debere, in resolu-
tione proposita, primum ut machinatio in B
mortem coniugis, praefuncti facta fuerit
ab eo vel ea, qui quae de priore coniuge vi-
vente de facto matrimonio coniungitur, Et
deinceps, ut reipsa coniugis mors secuta fue-
rit, cum illa machinatione. nam si sine illa
machinatione matrimonii futuri causa,
aliunde maritus vel uxor forte fortuna
moriatur, vel occidatur, non soluetur ma-
trimoniū, ut probatur ex concilio Tribu-
rensi. c. 40. Et c. 51. cap. 1. de converso. in-
fidelium, lib. 3. tit. 34. in concilio Meldensi,
c. 69. Nec hic officit obiectio, quod David
machinatus sit in mortē Vriae mariti Beth-
sabea cum qua commisit adulterium, Et
nihilominus eam duxerit mortuo Vria. 2.
Regum 11. c. Et can. si post ordinationem,
12. §. contra, 50. dist. Nam in veteri te-
stamento multa permittebantur, quae in
perfectiōne euangelica expuncta sunt, ca. si
qua fuerit, 7. §. sed obicitur, 31. qu. 1. Sed D
Et tunc permissum, quia ecclesia nondum
prohibuerat, ut in aliis plurib. observatum
est. c. obicitur, c. dominus, 2. q. 4.
- e ca. statutum, 34. ca. Aibo, 47. Et c. raptus,
27. q. 4. idque docetur tota, 6. qu. 2. nomi-
natim in c. de puellis, 4. ca. q. 2. l. vnic. §. Et
siue nuptiae, de rap. virg. lib. 9. C. tit. 13. no-
uvel. 43. de muliere raptum passa, Et nouel.
150. de ea qua raptor suo nubuit, Et nouel.
Leonis, 35. nisi ante raptū de nuptiis cum
raptore fuisset actum, c. lex illa, 27. q. 2. c. E
cum eam, 6. de rap. quod tamen lex ciui-
lis unica, de raptorib. C. non admittit, imo
prohibet Et punit etiam in eo qui sponsam
suam rapere ausus fuerit. Pontificum ius
contra, quod Et permittebat cum rapire
matrimonium, si is de rapto penitenti-
am egisset, c. nullus, §. si. cum seq. c. si au-
tem, §. hac auctoritate, Et ca. fin. §. legitime
igitur, 36. q. 2.
- f c. si. de rap. lib. 5. tit. 18. videndum concilium
Chalcedonense, 27. Wormacense, ca.
67. Et quod nouissime definitum concilium
Tridentinum, sess. 24. de reformat. matrimo-
nii, c. 6. Beat. Thomas 2. 2. q. 154. art.
7. videtur conforme ius diuinū. Deut. 22.
vers. 29. atque ita explicat D. Hieron. in c.
8. tria legitima, 36. questio. 2. D. Am-
brosius in Apologia Davidis, capit. 8. unde
sumtus est. capit. 9. denique, eadem 36.
q. 2. Admisit Et hoc matrimonium concilium
Meldense. c. 65. sed post penitentiam
peractā raptus, in c. si autem, 10. in princ.
Et §. hac auctoritate, 36. qua. 2. consentit
can. Apostolorum, 66. Si quis (inquit) vir-
ginem sibi non desponsatam ad mora vi-
detinet, a cōmunionē suspenditor, non
licitum autem ei esto aliam ducere, sed
eam detineto, quā sollicitauerit, quan-
uis paupercula sit. Videndus Et Phoebus
9. nomoca 30. de his, qui matrimonii cam-
sa puellas rapiunt, Et c. 93. synodi in Trul-
lo, Et c. 7. synod. Chalcedonen. Romani et-
iam inuiso urbis condita, a Sabinis sibi u-
xores rapuerunt, Et tandem consentientem
parentes in societatem sibi coniunxerunt,
ut scribit Lilius, in 1. Plutarch. in Romulo.
Orosi. lib. 2. c. 4. Dionys. Halicarnas. in
2. Plin. libr. 15. ca. 29. Ouid. libr. 3. Fasto-
rum. Virgil. lib. 8. Aeneid. August. libr. 2.
de ciui. Dei, c. 17. Et libr. 3. c. 3. Hincque
postea institutum a Romulo videtur, ut in
posterum, non quidem vero, sed simulato
quodā raptu omnis legitimi connubii ritus
perageretur. Explicat vero ritus illos
Apuleius. lib. 4. de Asino aereo. Porro de
raptu sponsae alterius, vide ca. 22. Deut. Et
canonem 11. Et 12. synodi Anchiranae, Et
epistolam Gregorii Taumaturgi.

CAP. XV.

1 Effectus matrimonii contracti.

2 Qua-

2 Quatuor, in quibus dissoluatur etiam legitimum.

3 Quando vxor vel maritus possit repeti vel non inuitus.

4 Solutio matrimonii aut thori quando.

5 Donationum inter coniuges & dotis reuocatio.

EX vero legitimo, & nullo modo impedito matrimonio, sequitur indissolubile vinculum a Deo iniectum, quodq; Deus coniunxit homo non separet. *a* Quod enim antea diximus separari matrimonium ex certis impedimentis, non ad ius matrimonii, sed ad factum *b* referri par est. Dissolui enim proprie non dicitur, quod non fuit ligatum. *c*

2. Ceterum aliquando & matrimonium etiam nuptiis contractis copula tamen non secuta, dissoluetur ingressu religionis alterutrius ex coniugibus, etiam altero inuito, atque ei qui in seculo remanet si commonitus continentiam seruare noluerit, licitum est alteri matrimonio se coniungere. *d* Quod si commixtio secuta sit nuptias, non licet alterutri coniugum inuito altero, & nisi ex eius consensu, religionis ingredienda prae-textu matrimonii scelerata dissoluere. *e* Quin et si consensus accedatis, qui relinquitur in seculo, qui coniugem ingredi religionem consensit, castitatem seruare debet, neque aliis nuptiis viuente coniuge religionem ingresso, potest coniungi, aliter reuocatur a religione, qui ingressus eam est. *f* Quare quando coniuges religionis causa iuribus matrimonii mutuo sibi renuntiant, adesse debent testes, & auctoritas ecclesiae. *g* Quia & ea constituenta est regula generalis, separationem matrimonii fieri debere ex iudicio ecclesiae seu auctoritate episcopi, non propria. *h*

3. Et si quando & temere vxor se separet a marito, aut propria auctoritate discedat, debet ante omnia petenti marito restitui, ut contra maritum vxori, & nisi in certis casibus. *k* Ut si vxor, quae repetit virum,

A sit publice adulterata, & si timeatur de nimia viri vxorem repetentis in eam saeuitia, *m* si dicantur & probentur coniuges consanguinei in gradu indispensabili, nam restitutio cohabitationis non cogit tunc ad commixtionem, *n* votum ultra maritum ad liberandam terram sanctam, etiam inuita vxore permittit abire. *o*

Soluetur autem & matrimonii vinculum proculdubio morte alterutrius coniugum. *p* Cetera porro causa, quae iure civili diuertere permittunt & matrimonii foedus dissoluere iure Pontificio, quod diuinum sequitur, *q* non admittuntur, & fit intus tantum separatio thori non vinculi, ut in haeresi coniugis, & furto, homicidio, alioque crimine, quantumuis graui, & in mutua abiuratione, & superuenientia mutationis status, *r* si coniunx coniugem ad peccandum incitet. *x* Atque iure hoc extra causas iustas separationis thori, propter vinculum & coniunctionem indissolubilem, coniuges debitum sibi coniunctionis inuicem exigenti praestare tenentur. *y* Et sine causa diuertens excommunicatur, *z* nisi iracundia diuertens statim redierit. *aa* Reconciliationis autem iuramentum hoc erit, *bb* ab isto die in istam N. coniugem tuam, quam antea dimiseras, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione & debita disciplina, nec eam per vllum malum ingenium separabis, neque ea viuente aliam accipies, sic te Deus adiuuet, & istae sanctorum reliquiae. *cc* Ceterum mulieribus, cum pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatae totam dotem reddi debere statutum est, *dd* ut contra viris, donata propter nuptias, *ee* vxor dotem viro dare, vir vxori donationem propter nuptias facere dicitur secundum legitimas sanctiones. *ff* Si tamen vxor ob causam fornicationis iudicio ecclesiae aut propria voluntate a viro recesserit, nec ei postea reconciliata nec dotem nec dotalium repetere potest. *gg*

Donatio porro, † quæ constante matrimonio inter coniuges fit, ex qua alter locupletior, alius vero pauperior efficitur, non habetur firma priusquam donatoris præmorientis obitu confirmetur, quæ tamen penitus evanescet, si reuocetur ante, tacite *bb* vel expresse, aut si qui donatū accepit, præmoriatur donanti. *ii* Sane tamen soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic donatio propter nuptias redit ad virum, nisi de consuetudine aliter obtineat, *kk* vel appositum sit pactum de lucranda dote, *ll* vel ex donatione propter nuptias quod æquale dotis lucro sit: quia hinc inde æqualitas in his metienda. *mm*

S C H O L I A.

- a *Diui Matthai, capit. 19. can. an quod in subditos, 2. can. quod Deus, 18. 33. quæst. 2. ca. inter corporalia, 2. de translatio, episcop. lib. 1. tit. 7.*
- b *c. nuper, 4. de bigamis, lib. 1. tit. 21.*
- c *cap. ad dissolendum, 13. de desponsation. impuber. libro quarto, tit. 2. priuatio præsupponit habitum, leg. decem, de verbor. obligatio. Pandect. leg. Iulianus, de diuor. Pandect.*
- d *c. verum, 2. ca. ex publico, 7. de conuersio. coniuga. lib. 3. tit. 3. vide Setum libr. 4. sententia. distin. 27. qu. 1. artic. 4. de Turrecrema. ad ca. feriatim, 32. dist. Ponuntur exempla Macarii & Alexii, in can. scripsit, 26. §. ecce quod coniugati, 27. q. 2. explicatur & firmatur in c. unico, de voto, in extrauag. Ioan. 22. tit. 6.*
- e *canon. sunt qui dicant, 19. cum sequentibus pluribus, 27. quæstio. 2. canon. mulier, canon. quod Deum, can. manifestum, 33. quæstio. 5. can. 1. 10. distin. c. 3. & 4. cap. sane, 6. de conuers. coniuga. ca. cum causa, §. præterea, de raptori. quibus iurib. emendantur iura ciuilia, quæ pernitebant solutionem uatrimonii per ingressum religionis, §. dissoluuntur, nouella 23. §. prædictis, nouella 117. §. quod si constante, nouella 123.*

- A f *can. quia Agatho, 27. quæstio. 2. cap. qui uxorem, 33. quæstio. 5. capit. 1. ca. cum si prædictus, 4. ca. coniugatus, 5. ca. sane si coniugali, 6. c. uxoratus, 8. ca. carissimus, 11. c. ad apostolicam, 13. c. significauit, 8. de conuers. coniug. vide tamen ca. dudum, 20. eiusd. tit.*
- g *ca. ueniens, 9. de regularib. lib. 3. tit. 39. c. dudum, 20. de conuers. coniuga. Requirit in hoc episcopi conscientiam, ca. 23. si vir, 27. quæstio. 2. ex synodo Romani Eugenii Pap. 2. c. 36.*
- h *ca. 10. multorum, 35. quæst. 6. ca. 1. & 2. 33. q. 2. ex concilio Carthaginensi, cui interfuit D. Augustinus, ca. 30. Secundum Gratianum & Iuonem parte 8. decretorum, c. 348. & in concil. Agathensi, c. 25. & c. 7. & 305. neque cuiusque est cognoscere de causis matrimonii, sed periti canonum, c. 1. §. final. de consang. & affin. & ad episcopum & eius officialem, nec ad abbatem vel alium hac cognitio ordinario iure differenda, cap. accedentibus, 12. de excessib. pralat.*
- i *ca. historia ecclesiastica, 3. c. siue de coniugii, 33. quæst. 2. cap. fin. 31. quæ. 2. ca. puio. ca. cum enim Iudæis, ca. horrendus, ca. præcepit, eod. is tamen, qui a se expulit, non potest petere restitutionem postea secundum aliquos, qui a seipsum spoliauerunt, can. Agatho, 27. q. 2. argumen. l. si coloni, de agricol. & censit. lib. 11. C. sed contrarium uerius esse ait glossa ad ca. literas, 13. ad uerbum diuertit, de restitut. spolia.*
- k *quibus alios addit gloss. in prin. 33. q. 2. ad uerba sed queritur.*
- l *nam maritus non tenetur admittere adulteram, nec uxor adulterum & licite thorum separat, quamuis vinculum matrimonii remaneat, cap. quem admodum, de iur. iur. an. c. significasti, 4. de diuor. lib. 4. tit. 9. cap. discretionem, 6. §. nam etsi, de eo qui cognouit consanguin. uxor sue, ca. dixit, 32. quæst. 1. cum similib. Nam neque si uelit maritus poterit impune retinere adulteram impunita in matrimonio, quam*

& ac-

- Et accusare potest ex sola suspitione crimi-
 nis, c. 1. de adulteriis, lib. 5. tit. 16. ca. si quis
 uxorem, 3. 2. q. 1. l. 2. C. de adulteriis, sita-
 men separato matrimonio thoro ob adulte-
 rum uxoris, vir postea quoque fornicetur
 redintegrabitur, ca. ex literis, 5. de diuort.
 cap. intelleximus, 6. Et cap. fin. de adulter.
 can. nihil iniquius, can. iniquum, can. in-
 dignantur, 3. 2. quast. 5. Admonemur au-
 tem hic non contineri mulierem adulterium
 committentem per raptum compulsam cum
 ob inuoluntarium factum immunis sit a
 pena, in princip. 3. 2. q. 5. c. 1. Et c. reuera,
 can. propositio, §. alla autem, §. cum ergo, ea-
 dem 3. 2. q. 5. l. vim passam, 9. ad l. Inliam,
 de adult. lib. 48. P. tit. 5.
 m ca. siue, 3. 3. quastio. 2. cap. significasti, de
 diuor. cap. ex transmissa, 8. de restit. spolia.
 lib. 2. tit. 7.
 n c. literas, de restit. spolia.
 o ca. ex multa, 9. §. in tanta, de voto Et voti
 redempt. lib. 3. tit. 33. in quo est singularis
 casus, in quo vir potest remittere votum præ-
 ter consensum uxoris, cum tamen contra-
 rium constituatur pro regula c. quod Deo,
 33. q. 5. c. si tu abstines, 2. 7. q. 2.
 p ca. penult. Et fin. de secund. nupt. l. 1. de di-
 uort. P. §. quod autem super, vers. nuptiarum
 finem, nouel. 22.
 q quod est, quod Deus coniunxit homo
 non separet, c. inter corporalia, de translat.
 episcopi, cum similib. antea citatis.
 r c. quasiuit, 2. c. quanto, 7. de diuor. c. simili
 modo, c. uxor legitimi, c. si infidelis, 18. q. 1.
 cum similib.
 s dist. c. quasiuit, de diuor. ca. 2. de his qui fi-
 llos occider. c. in coniug. 3. 2. q. 1. sic emen-
 datur iura ciuilia. ut l. consensu, 8. l. iube-
 mus, 1. §. inter culpas, de repud. §. mitiores,
 Et seq. vsq. ad §. si vero altera, Et §. has ita-
 que, nouel. 22. Et §. quoniam vero, nouel. 117.
 t c. veniens, 19. de regul.
 u c. cuius rei, 29. q. 2. ca. si quis, §. si. Et c. seq.
 33. q. 2. quib. corrigitur. l. 1. de diuor. P. §.
 quod si iudicis, nouel. 22. l. 5. de bonis damo.
 l. 1. C. de repud. Et alia iura similia.
- A x cap. uxor, can. idolatria, 18. q. 1.
 y ca. nosse, 30. quastio. 1. ca. sicut, §. in de apo-
 stolus, ca. quicquid, 3. 2. quastio. 2. cap. 1.
 ca. secundum uerba, 33. quastio. 5. Nem-
 pe si matrimonium iustum sit: nam in in-
 iusto hoc locum non habet, si liqueat aut
 constet tale esse, capit. inquisitione, 44. de
 senten. excommun. cap. literas, 13. §. ho-
 rum autem, §. qui consanguinitatis, de re-
 stitutio. spoliat. exemplum proponetur in
 matrimonio incestuoso, in predictis iuri-
 bus, Et si qua marito absente alteri nupsit,
 quem dubitat num mortuus sit, an ui-
 uat, nam tunc debitum a marito non exigitur,
 c. 2. de secund. nupt. Et prohibetur peti Et
 denegari potest ei debitum coniunctionis
 ex aliquo superueniente casu, veluti ex
 incestu commisso, can. qui dormierit, 2. 7. q.
 2. c. qui dormierit, c. concubuisse, 3. 2. q. 7.
 adhibita distinctione. ca. transmissa, 4. de
 eo qui cognouit consanguineam uxor sua.
 Et ca. si uirgo, §. si. cum c. seq. 34. q. 2. Atq.
 ex superioribus possunt alia addi exce-
 ptionis, in quibus vel dirimitur matrimo-
 nium de facto contractum, vel separatur
 thori coniunctio, ut ex adulterio, ingressu
 religionis cum consensu coniugis, cap. lex
 continentia, canon. omnino, canon. Nica-
 na, 3. 1. distinct. Illud tamen notandum in
 pluribus iuris locis inheri abstinentum a
 commixtione, Et debiti coniugalis exa-
 ctione, alia causa, nempe vel propter hone-
 statem vel modum, ut si mulier sit men-
 struosa, si lactans, ca. ad eius, 5. distinct. ca. si
 causa, 3. 1. qua. 4. item propter reuerentiam
 sacramenti Eucharistie sacrosancti sumen-
 da, c. 1. 13. q. 4. ex D. Hieronymo, in uigi-
 lia Pasche, de usu agni, in sanctorum festi-
 unitatibus, c. 2. c. si causa, 33. q. 4. ex D. Au-
 gustin. §. de tempore, de secunda dominica
 aduentus. In dieb. ieiuniorum Et processio-
 nis, c. fratres, c. 35. q. 4. in c. si causa, 5. ca-
 non. Christiano, 6. c. 33. quast. 4. ex causa,
 quoque orationis, aliisque quibusdam consi-
 lium datur abstinenti a complexibus, coniu-
 galibus, quod tamen non usque adeo obli-

- gat, ut si contra fiat, peccetur ideo, imo quamvis aliquando peccet venialiter, qui exigis debitum illis temporibus ex consilio prohibitis, extra causam proles vel remedium fornicationis, in quibus non dicitur peccatum, tamen qui reddit debitum peccati coniungi nullo modo peccat, ut notant glossæ in principio, 33. q. 4. Et in paradisiis scribitur, quin contra peccaret, si non redderet exigenti. c. 14. si tu abstines, 27. q. 2. ca. quid culpatur, 23. q. 1. neque prae textu B orationis voluit Apostolus, nisi ex consensu se fraudare inuicem debito, c. Apostolus, 12. 33. q. 4. Ex Dino Augustino, lib. 1. de adulterinis coniugiis. cap. 2. canon. beata, §. penult. canon. lex divina, §. final. Et sequenti. 7. q. 2.
- z Canone si qua mulier, 30. distinct. ca. praeceptum, 32. q. 5.
- aa *ca. diuortium, de poeniten. dist. 1. l. 33. de riuu nupt. P. l. 3. de diuor. l. 48. de reg. iur. §. Certe si qui, nouella 114.*
- bb Hoc iuramentum ad verbum transcriptum fuit, ex c. fi, 35. q. 6.
- cc Formula hac, sic te Deus adiuet, &c. ponitur imperfecte. in d. 55. q. fi. Et c. illud sacramentum, 5. q. 6. sed impletur in ca. ab isto die, 9. Et c. 5. de parentela eadem, 35. q. 6. c. si peccatum, 22. q. 1. Iurabatur autem tempore antiqua legis vixit Dominus, ca. Et iurabunt, 22. q. 1. In primitiua Ecclesia, testis mihi Deus, Et testis conscientia mea. ca. si peccatum, eadem, 22. q. 1. Alia formula iurandi, in c. 9. quoties, 1. q. 7.
- dd ca. 1. 2. Et 3. de donat. inter vir. Et uxor. lib. 4. tit. 20. Pone exemplum si matrimonium fuerit consanguineorum separatum, initum per ignorantes utrosque, vel propter aliud impedimentum ignoratum, ut in c. proposuit, de coniugio seruorū. Nam si scienter vetitum coniuges contraxerint matrimonium, tunc coniuges priuaretur iis, qua sibi mutuo dedissent, (nisi aut minori etate alione errore excusentur) Et si scio deferentur. c. et si necesse, de dona. inter vir. Et uxo. l. qm contra. C. de incest. nup.
- A *cc c. et si necesse sit, §. de donat. inter virum Et uxor.*
- ff *cap. nuper a nobis, 6. §. fin. eod. tit. de dona. inter vir. Et uxor. l. 1. §. fi. §. sancimus, C. de dona. ante nupt.*
- gg *Hec sunt verba. c. plerunque 4. de donat. inter vir. Et uxor. de quibus Et videndus Conarruias, lib. 4. decretor. part. 2. c. 7. §. 5. Et Palacios Rubcus, in repetitio. rubrica. de dona. inter virum Et uxor. §. 78. hoc autem constitutum est in poenam adulterii, si per poenitentiam actam non fuerit uxor viro reconciliata. nam ad reconciliationem postea maritus quidem monetur, verum ad eam recipiendam cogi non potest, ca. admonere, 32. q. 2. c. gaudemus, de conuersio. coniug. Quod si reconciliatio secuta sit, non amittet dotem, quia maritum iniuriam remisisse videatur. potest autem remittere, c. 3. de adulteris, lib. 5. in. 6. c. quem admodum, de iure iuran. c. quod autem, ca. non erit, 32. q. 1.*
- hh *Hec qua sequuntur sumta sunt ex c. fin. de donat. inter vir. Et uxor. ubi videnda glossa ad verbum locupletior, hac eadem explicantur iure civili, de donat. inter coniuges in ualida, que fiat pendente matrimonio, Et de confirmatione eius per mortem donantis, in l. donationes quas parentes, de donat. inter virum Et uxor. C. ratione reprobationis ponuntur. in l. 1. 2. Et 3. de dona. inter vir. Et uxor. P.*
- ii *ut si diuortium sequatur, l. sed interim, §. si maritus, l. cum hic status, §. si diuortium, de donat. inter virum Et uxorem. Pan. l. a marito, C. eod. tit.*
- kk *d. c. fi. de dona. inter vir. Et uxor. Et dist. l. a marito, C. eod. Et d. l. cum hic status, §. si ambo, eod. tit. P.*
- ll *dicto c. fi. de dona. inter vir. Et uxor. Sic consuetudo seruatur in natali ciuitate nostra Tholosana, ut pramortua uxore maritus superstes lucretur dotem, Et si maritus uxori pramoriatur, uxor dotem repetat integra, Et lucretur ultra tantum ex bonis mariti, quantum media pars dotis est, vocamus*

vocamus illud augmentum seu incrementum dotis, quoniam si inaequalitas cum lucro dotis, quae tamen ante eius nouellarum probatur ubique, l. ex morte, 9. C. de pact. conuent.

mm d. c. fi. de don. int. vir. & vx. d. l. ex morte, aub. aequalitas, de pact. con. C. §. hoc igitur, de aqua dotis, nou. 97. l. unica, §. illo procedit dubio, de res vx. actio. C.

nn Aequalitas dotis & donationis propter nuptias debebat esse in lucro, dist. aub. aequalitas, & l. lege Leonis, 10. de pact. conuent. C.

DE TESTAMENTIS ET VLTIMIS VOLUNTATIBVS.

TIT. XXII.

CAPVT I.

Continuatio.

Expeditis contractibus, superest vt agamus de testamentis & ultimis voluntatibus, & de successione delatis ex illis; & dehinc de delatis ab intestato, tanquam de obligatione nata ex quasi contractu; quia eo modo, adeundo haereditatem haeres obstringitur; a pauca tamen delibabimus, quae magis iure pontificio tractantur, reliqua enim ex iure civili eiusque legibus haurienda erunt, si egeamus, vbi copiose enarrantur: b

SCHOLIA.

a §. haeres quoque, de obligat. qua ex quasi contractu nascunt. l. ex maleficis, §. haeres quoque, de act. P. l. apud Iulianum, §. si quibus, ex caus. in possess. eatur.

b vt in P. lib. 28. tit. 1. de testamentis, lib. 6. C. tit. 23. & lib. 2. insti. tit. 10. in nouel. 103. & in iure pontif. lib. 3. tit. 26. in decret. & lib. 3. sext. tit. 11. lib. 3. clem. tit. 6. E & 12. q. 3. & 5. in decreto Gratia. & a nobis lib. 42. Syntagm. iur. & 43. vt de materia intestati. lib. 44. 45. adde de inoffic. test. in P. & Cod. & nouella de test. imperfectis, &c.

1 Finitio.

2 Et diuisio testamenti & subdiuisiones.

Testamentum generali acceptione, est 1 mentis seu voluntatis nostrae testatio. a

Testamentum aut diuinum aut humanum inuenitur; diuinum antiquum, nouum aeternum. b Humanum & variabile, voluntas nouissima cuiusque hominis iusta, de eo quod quis post mortem suam fieri voluit. c Et iure civili hoc, vel paganicum, vel militare est. Paganicum a quocumque non milite factum, quod vel solemne, aut nuncupatiuum dicitur. Solemne adhibita scriptura & aliis certis solemnitatibus fit. d Nuncupatiuum vero, fit etiam sine scriptura, declarata voluntate eorum septem testibus. Militare a solo milite fit, quod quomodocumque fiat, siue cum scriptura aut sine ea, valet, dummodo de eo constet.

f Sunt & appendices testamenti, vel loco eius codicilli, veluti parui codices, voluntatis. g Videtur & is testatus, qui ultimam voluntatem in alterius dispositionem committit. h

SCHOLIA.

a §. 1. de testa. ordina. apud Iustinia. vide Gellium lib. 6. ca. 12. Vlpia. in fragment. tit. 20.

b de virog. in c. cum Mariba, de celebra. Missa. Differt antiquum a nouo diuino, in pluribus, vt in veteri poena & terror; in nouo venia peccato promittitur, c. hac autem, §. proximo, 2. .q. 4. Dehinc differunt in matrimonio coniunctione, 35. q. 1. §. 1. Tertio in permissione plurium vxorum & concubinarum, vetus in nouo. ca. recurrat, §. his ita, 32. q. 4. Quarto in praceptorum ceremonialium obseruatione, & antiquatione, §. 25. dist. can. non est peccatum, §. his ita, 6. d. st. Quinto vetus testamentum virginitatem non probat, nouum commendat. dist. c. recurrit, §. his ita, 34. q. 4. Concordant tamen in moralium pra-

SSS